

ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ
ΜΕΣΟΛΟΓΓΙΟΥ
ΣΧΟΛΗ: ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ & ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ: Σ.Σ.Ο.Ε.

ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΤΕΜ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΘΕΜΑ:

Η ΒΙΑ ΩΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ:
ΤΣΟΥΡΑΜΑΝΗΣ ΧΡΗΣΤΟΣ

ΣΠΟΥΔΑΣΤΡΙΑ:
ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΥΣ ΕΛΕΝΗ

ΜΕΣΟΛΟΓΓΙ 2005

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ	σ.1
ΠΡΟΛΟΓΟΣ	σ.2
1. Προσδιορισμός της έννοιας - Ιστορική αναδρομή	σ.3
2. Η βία ως κοινωνικό πρόβλημα	σ.5
3. Μορφές βίας	σ.7
4. Αίτια	σ.28
5. Αντιμετώπιση	σ.31
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	σ.32
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	σ.33
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ	σ.34

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Η παρούσα μελέτη πραγματοποιήθηκε στα πλαίσια της Πτυχιακής μου εργασίας στο τμήμα Σ.Σ.Ο.Ε του ΤΕΙ Μεσολογγίου. Αφορά θέματα που έχουν άμεση σχέση με τη βία.

Η βία είναι πρόβλημα για όλους εκείνους τους πολίτες που είναι πρόθυμοι να εργάζονται, να συνεργάζονται και να σέβονται τους νόμους, τους κανόνες της συμβίωσης. Αντιλαμβάνονται όμως ότι μέσα στην κοινωνία υπάρχουν βίαια άτομα που απειλούν όχι μόνο τα αγαθά τους αλλά και την ίδια την ζωή τους. Η περιγραφή της βίας από τα μέσα ενημέρωσης πετυχαίνει ώστε να σκορπίζει ένα κλίμα φοβίας και ανασφάλειας. Ο καθένας σκέφτεται ότι είναι δυνατό να πέσει θύμα της βίαιης δράσης. Πολλοί εξαιτίας του φόβου αυτού περιορίζουν τις κινήσεις τους δεν κυκλοφορούν σε ορισμένους χώρους ή ορισμένες ώρες.

Σκοπός της εργασίας μου, είναι η περιγραφή και ανάλυση των διαφόρων θεμάτων που προκύπτουν από τα παρακάτω θέματα που έχουν σχέση με την βία, με απώτερο στόχο την ευκολότερη κατανόησή τους, καθώς και αυτών με τα οποία συνδέονται άμεσα. Ετσι,

Στο πρώτο κεφάλαιο γίνεται αναφορά στον προσδιορισμό της έννοιας της βίας.

Στο δεύτερο κεφάλαιο, κάνω μια ιστορική αναδρομή από την μυθολογία και την Καινή Διαθήκη.

Στο τρίτο κεφάλαιο αναλύω τη βία ως κοινωνικό πρόβλημα.

Στο τέταρτο κεφάλαιο παραθέτω τις μορφές βίας σε διάφορες κοινωνίες.

Στο πέμπτο κεφάλαιο παρουσιάζω τα αίτια της βίας.

Στο έκτο κεφάλαιο προτείνω μέτρα αντιμετώπισης για τη βία.

Η μέθοδος της βιβλιογραφικής έρευνας που χρησιμοποίησα για την συγγραφή της εργασίας μου βασίζεται σε βιβλία και στον έντυπο τύπο.

1. ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΕΝΝΟΙΑΣ

Ως βία, με την εκτενέστερη σημασία του όρου, νοείται η επιβολή της θέλησης του ισχυρότερου προς τον ασθενέστερο με την χρήση σωματικής, πνευματικής, ψυχικής, οικονομικής ή κοινωνικής δύναμης.

Πρόκειται, για το φαινόμενο εκείνο κατά το οποίο ασκείται εξαναγκασμός με στόχο την ισοπέδωση της προσωπικότητας του ατόμου που είναι υποχρεωμένο να την υποστεί.

Βασική έκφραση της βίας είναι η εγκληματικότητα, η ροπή δηλαδή προς εγκληματικές ενέργειες και η διάπραξή τους. Η εγκληματικότητα είναι κοινωνικό φαινόμενο και συνίσταται στην παραβίαση των νόμων που διέπουν μια κοινωνία. Η έξαρσή της σηματοδοτείται στην μεταπολεμική εποχή από την μετατόπιση του οικονομικού και πολιτιστικού κέντρου βάρους της ζωής από την ύπαιθρο στο αστικό κέντρο όπου και εκδηλώνεται.

Ετυμολογία: Προέρχεται από το ρήμα βιάζω που σημαίνει χρησιμοποιώ ή ασκώ βία εναντίον άλλου προσώπου.

ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ

Η χρήση της βίας και τα φαινόμενα εγκληματικότητας χαρακτηρίζουν την ανθρώπινη συμπεριφορά σε κάθε εποχή και σε κάθε ιστορική φάση.

Συγκεκριμένα, στην ελληνική μυθολογία η υπέρτατη δύναμη βρίσκει αντίκρισμα στο πρόσωπο της Βίας. Κόρη του Πάλλαντα και αδελφή του Ζήλλου, της Νίκης και του Κράτους, απολάμβανε ιδιαίτερη τιμή από τον Δία, ο οποίος την είχε κοντά του μαζί με τον αδελφό της, Κράτος, που ήταν η προσωποποίηση της κυριαρχίας. Ο Αισχύλος στον "Προμηθέα Δεσμώτη" παρουσιάζει το Κράτος και τη Βία να παρακολουθούν ως εκπρόσωποι του Δία το κάρφωμα του Προμηθέα στον Καύκασο. Ο Κριτίας, ο αρχηγός των τριάκοντα τυράννων στη Αθήνα υπήρξε ο φιλοσοφικός απολογητής της αρχής της βίας ως υπέρτατου δικαίου. Στην εποχή της Αναγέννησης, ο Μακιαβέλι συνιστούσε την αδίστακτη βία. Ο Μαρξ θεωρεί τη βία ως κοινωνική αναγκαιότητα και την αποκαλεί "μαία των νέων κοινωνικών συστημάτων" που προήλθε από τις συνθήκες της ταξικής πάλης, στην ανταγωνιστική κοινωνία. Από την άλλη πλευρά, το φαινόμενο της ρωμαϊκής αρένας, οι διωγμοί και οι θανατώσεις που επέβαλε η Ιερά Εξέταση, η τρομοκρατία στη δεύτερη φάση της Γαλλικής Επανάστασης, ακόμη η εποχή του Χίτλερ και του Στάλιν αποδεικνύουν ότι η βία δεν είναι σύγχρονο φαινόμενο. Χρωματίζει τις ανθρώπινες αντιθέσεις σε όλη την διάρκεια της ιστορικής πορείας της κοινωνίας από το ατομικό έγκλημα μέχρι τις γενοκτονίες και τους πολέμους, η βία δεν

έλειψε ποτέ από την καθημερινή ζωή ούτε και από τις σελίδες της ιστορίας της ανθρωπότητας.

Ωστόσο, σήμερα η εγκληματικότητα γνωρίζει μια ραγδαία αύξηση περισσότερο του ατομικού εγκλήματος, αφού πόλεμοι γίνονταν πάντα. Σύμφωνα με την εκκλησία μας, η "Παλαιά Διαθήκη ανοίγει μία αυτοκτονία ¹ και η Καινή Διαθήκη κλείνει με μια σταύρωση". (Σιμόπουλος, 1987, σ.10)

¹ *Ο Κάιν σκοτώνει τον αδελφό του Άβελ και μάλιστα με θεϊκή επίνευση ή τουλάχιστον συγκατάβαση - "ησύχασον Και συ άρξεις αυτού*

Ο φονιάς εξασφαλίζει τη εύνοια του Θεού που απαγορεύει τιμωρία και εκδίκηση για το έγκλημα - "και έθετο Κύριος ο Θεός σημείον τω Κάιν του μη ανέλθειν αυτόν πάντα τον ευρίσκοντα αυτόν ". Ελεύθερος, ακαταδύωκτος, προστατευμένος και το φοβερότερο: ο Κάιν – ο αδελφοκτόνος – θα γίνει ο γενάρχης, θα χτίσει την πρώτη πόλη, είναι, δηλαδή, ο θεμελιωτής και δημιουργός του πρώτου πολιτισμού.

Αν πάρουμε την άποψη του Jean-Jacques Rousseau, "Ο πρώτος εγκληματίας είναι αυτός που πήρε δέκα παλούκια περιέφραξε ένα χώρο και είπε: Αυτή η γη είναι δική μου" (Ζ. Ζ. Ρουσσώ, 1950), παρατηρούμε ότι υπάρχει θεοκρατική αντίληψη της Ελληνικής Μυθολογίας αλλά και της εκκλησίας. Οι απόψεις είναι ταυτόσημες – Θεοκρατικές υπάρχουν και στις γερμανικές, ιταλικές κ.λ.π. μυθολογίες.

2. Η ΒΙΑ ΩΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ

«Υπάρχουν ορισμένες καταστάσεις για τις οποίες δεν διαφωνείς κανείς για το ότι αποτελούν Κ.Π. όπως είναι π.χ. το έγκλημα, οι κοινωνικές ανισότητες και η βία. Άλλες ανάλογες καταστάσεις όμως, όπως είναι η χρήση μαριχουάνας και γενικά η χρήση των λεγόμενων «μαλακών» ναρκωτικών, η πορνογραφία, η πορνεία, η ομοφυλοφιλία και γενικά η σεξουαλικά παρεκκλίνουσα συμπεριφορά δεν θεωρούνται πάντοτε από την πλειοψηφία των πολιτών και ίσως και από τους ειδικούς (όπως π.χ. τους κοινωνιολόγους, τους ψυχολόγους, τους πολιτικούς) σαν Κ.Π.

Μία, μάλλον, γενική άποψη υποστηρίζει ότι μια κατάσταση αποτελεί Κ.Π. εφόσον είναι απλά και μόνο επιβλαβής για τα άτομα ή για την κοινωνία σαν σύνολο ή και για τα δύο μαζί. Για να μπορέσουμε να βρούμε ένα πραγματικά λειτουργικό ορισμό της έννοιας των Κ.Π. θα πρέπει να σημειώσουμε αρχικά πως όταν γίνεται συζήτηση γι' αυτά, το ευρύ κοινό είναι πολύ πιθανό να ανατρέξει σε κάποιες από τις ειδήσεις της καθημερινότητας, που υπέπεσαν στην αντίληψή του και οι οποίες αναφέρονται σε γεγονότα στα οποία πιστεύει πως θα ταίριαζε ο χαρακτηρισμός αυτού.

Ποια είναι τα γεγονότα αυτά; Μια μικρή περιήγησή μας στον καθημερινό γραπτό και ηλεκτρονικό τύπο θα μας βοηθούσε στη σύνταξη ενός σχετικού καταλόγου ειδήσεων της καθημερινότητας, ο οποίος μεταξύ άλλων θα μπορούσε να περιλαμβάνει:

- το θάνατο ενός τοξικομανή από υπερβολική χρήση ηρωΐνης (το Κ.Π. της κατάχρησης ναρκωτικών),
- μια ληστεία Τράπεζας (το Κ.Π. του εγκλήματος),
- μια πορεία συνταξιούχων προς το Υπουργείο για το ασφαλιστικό (το Κ.Π. της κοινωνικής ασφάλισης),
- τη μόλυνση των ακτών ενός νησιού από το ναυάγιο ενός πετρελαιοφόρου (το Κ.Π. της μόλυνσης του περιβάλλοντος),
- τον ξυλοδαρμό ενός οικονομικού μετανάστη από αστυνομικά όργανα που επέδειξαν υπερβάλλοντα ζήλο κατά την άσκηση των καθηκόντων τους (το Κ.Π. της βίας και των εθνικιστικών διακρίσεων).

Επομένως, τα Κ.Π. αποτελούν προβλήματα που προσδιορίζονται σαν τέτοια από μεγάλες κοινωνικές ομάδες, που έχουν τη δυνατότητα επηρεασμού του κοινωνικού τους περιβάλλοντος (κοινωνική επιρροή).

Τα προβλήματα επομένως,

- των μικρών ομάδων,
- των ομάδων που δεν μπορούν να επηρεάσουν το κοινωνικό τους περιβάλλον καθώς και εκείνα
- των μεμονωμένων ατόμων, δεν υπάγονται στην περίπτωση αυτή» (Τσουραμάνης, 2003, σ. 19 – 22).

Το πρόβλημα της βίας δεν έπαψε να απασχολεί τη φιλοσοφία και περισσότερο την κοινωνιολογία. Σύμφωνα με την κοινωνιολογική άποψη, η βία θεωρείται το μέσο για την επιτάχυνση της διαδικασίας μιας κοινωνικής αλλαγής. Ιδιαίτερα η ομαδική βία αποβαίνει σημαντικότετος παράγοντας για κοινωνικές εξελίξεις. Σύμφωνα με τον Γάλλο κοινωνιολόγο Ζορζ Σορέλ θεωρητικός του επαναστατικού συνδικαλισμού, διακήρυξε στο έργο του "Σκέψεις πάνω στη Βία" πως η βία είναι το μόνο απελευθερωτικό όπλο της εποχής της εργατικής τάξης. Από την άλλη ο Μάρξ υποστήριξε πως η βία είναι μια κοινωνική αναγκαιότητα και ότι προήλθε από τους αντικειμενικούς νόμους και τις συνθήκες της ταξικής πάλης στην ανταγωνιστική κοινωνία.

Η βία ως φορέας κοινωνικής αλλαγής παρά την όποια επίδρασή της, δεν παύει να δημιουργεί σοβαρά προβλήματα. Το φαινόμενο αυτό, παρατηρείται σε μεγάλη έξαρση και εκδηλώνεται, κατά κύριο λόγο, στις μεγαλουπόλεις με βομβιστικές ενέργειες, διαρρήξεις, εμπρησμούς, δολοφονίες κ.λ.π. Η βία, ως έκφραση της ανθρώπινης επιθετικότητας, είναι δυνατό να καταλήξει στην εγκληματικότητα.

3. ΜΟΡΦΕΣ ΒΙΑΣ

Η βία παρουσιάζεται με διάφορες μορφές:

- Σωματική: Είναι η χρήση σωματικής δύναμης για επικράτηση.
- Πνευματική: Αναφέρεται στην "πλύση εγκεφάλου", ο ιδεολογικός αποπροσανατολισμός.
- Ψυχική: Ο ψυχικός καταναγκασμός, οι απειλές, οι πιέσεις.
- Κοινωνική: Οι βίαιες ενέργειες κοινωνικών ομάδων, ο αναρχισμός, τα εγκλήματα.
- Πολιτική βία: Τα ολοκληρωτικά καθεστώτα, οι πολιτικές δολοφονίες.
- Βία στα γήπεδα: Με την μορφή του χουλιγκανισμού και τα έκτροπα των φανατικών οπαδών.
- Ανώτερη βία: Είναι τα τυχαία περιστατικά και οι έκτακτες περιστάσεις.
- Παράνομη Βία: Ο εξαναγκασμός ενός ατόμου σε μια πράξη για την οποία δεν υπάρχει νόμιμη υποχρέωση.

Στη συνέχεια θα αναφερθούμε στις **μορφές βίας σε διάφορες κοινωνίες**

α. Ακέφαλες κοινωνίες

Ακέφαλες ονομάζονται οι σχετικά εξισωτικές και αυτόνομες κοινωνίες, οικονομικά ομοιογενείς, που δεν διαθέτουν κυβερνητικούς ή νομικούς μηχανισμούς και γι' αυτό δεν προσδιορίζονται με διοικητικούς όρους αλλά με την οργάνωση σε συγγένειες, δηλαδή σε ανεξάρτητα γένη. Σε πολλές από αυτές λείπει η κοινωνική διαστρωμάτωση. Γενικό γνώρισμα τους, είναι η απουσία θεσμοθετημένου αρχηγού και ιεραρχίας, δηλαδή η έλλειψη συγκεντρωτικής πολιτικής οργάνωσης.

Βρίσκονται στο νεολιθικό στάδιο παραγωγής στην - Ν. Αμερική, Αφρική, Μελανησία κ.α. - και περιλαμβάνουν κοινωνίες της κηποκαλλιέργειας, της αποψιλωτικής γεωργίας και της αμειψισποράς, τις μεικτές με κυνήγι ή οικόσιτα ζώα και πολλές κτηνοτροφίες.

Κύριες μορφές βίας της ακέφαλης κοινωνίας είναι: η επιδρομή, το κυνήγι κεφαλών και η βεντέτα.

Κυριότερη μορφή των εχθροπραξιών είναι η επιδρομή, η οποία - διεξάγεται, συνήθως, αργά την νύχτα από 10-12 άτομα. Οι επιτιθέμενοι, σκοτώνουν τους άντρες και πολλές φορές καίνε τους καταυλισμούς. Από αυτές τις εφορμήσεις σκοτώνεται κατά μέσο όρο το 30% των ανδρών στην Αμαζόνα και το 17% στην Ν. Γουινέα. Όταν οι επιτιθέμενοι καταστρέφουν και τα υπάρχοντα των θυμάτων, τότε λέμε πως έχουμε "ανοιχτή βία". Σκοπός των επιδρομών αυτών είναι οι γυναίκες, γι' αυτό

όσοι έχουν φονεύσει υφίστανται σε τελετή κάθαρσης, πράγμα που σημαίνει ότι η βία ως μέσον για την απόκτηση τους είναι βέβηλο.

Από την άλλη συγκρούσεις κατά παράταξη γίνονται συχνά κι αυτές χωρίς συντονισμό και οργάνωση γι' αυτό έχουν λιγότερα θύματα. Μερικές φορές, οι επιθέσεις αυτές εκφυλίζονται σε μονομαχίες ή σε τελεστικές μάχες με ένα ή με κανένα θύμα.

Αιτία των συγκρούσεων είναι: η κλοπή, τα χρέη, η μαγεία, η μοιχεία και η φήμη του ανδρισμού. Η ειρήνευση τους γίνεται με πληρωμή αποζημιώσεων, ανταλλαγές, γάμο και συμμαχίες, γενικά με πράξεις που εμποδίζουν τη συσσώρευση πλούτου από τον εχθρό.

“Σύμφωνα με την ερμηνεία του πολιτισμικού υλικού αιτία της βεντέτας στην Αμαζόνα είναι ο δημογραφικός έλεγχος που ασκείται από τον άντρα, με αμοιβή του την πολυγονία, για την μείωση του πληθυσμού και τη διεύρυνση του βιοτόπου επειδή η διατροφή είναι, κυρίως, φυτική και υπάρχει ανεπάρκεια ζωικών πρωτεϊνών” (Δημητρίου, 2003, σ. 89)

Ωστόσο, στις απλές κοινωνίες το δημογραφικό πρόβλημα επιλύεται με την διάσπαση κοινωνικών ομάδων η μείωση των ανδρών από την βεντέτα για γυναίκες είναι μόνο το 2,2%.

Επιπλέον οι ακέφαλες κοινωνίες δεν κάνουν κατακτητικούς πολέμους ούτε επιβάλουν φόρους.

Άλλη μορφή βίας στις ακέφαλες κοινωνίες είναι ο αποκεφαλισμός δηλαδή το κυνήγι των κεφαλών

Ο αποκεφαλισμός επιβάλλεται ως ποινή καταδίκου με τη γκιλοτίνα και συνεχίζεται, ακόμη, στη Σαουδική Αραβία. Αυτή η μορφή βίας χρησιμοποιήθηκε στους αντάρτες στον Ελληνικό εμφύλιο και στους πολέμους εναντίον του Βιετνάμ και της νήσου Τιμόρ.

Συνήθως στις ακέφαλες κοινωνίες, ο αποκεφαλισμός είναι εθιμικό. Σχετίζεται με αέναη εχθρότητα μεταξύ κοινωνικών ομάδων και καταλήγει σε τελετή γάμου. Το κεφάλι του εχθρού αποτελεί τρόπαιο χαρίζοντας στο δράστη – αφού προηγουμένως έχει υποστεί κάθαρση – γόητρο και το δικαίωμα να παντρευτεί. Οι Ινδιάνοι των Πεδιάδων ως τρόπαιο παίρνουν μόνο το δέρμα και τα μαλλιά και όχι ολόκληρο το κεφάλι.

Για τους επιθετικούς ως τρόπαιο είχαν το κλέψιμο των αλόγων έχοντας ως κέρδος την γυναίκα.

Στις ακέφαλες κοινωνίες, η τελετή κάθαρσης ήταν υποχρεωτική για τους κυνηγούς κεφαλών. Επομένως, ο αποκεφαλισμός αποτελεί κοινωνικό-ιστορική μορφή θεσμοποίησης του φόνου. Η διαφορά από τον δικό μας πολιτισμό είναι ότι δεν αποκεφαλίζουν άτομο στο εσωτερικό της ομάδας.

Ανάμεσα στην Αμαζόνα και την Μελανησία υπάρχουν κοινά στοιχεία:

α) είναι ακέφαλες κοινωνίες, β) έχουν οικολογία του τροπικού και υγρού δάσους, γ) υφίστανται από καιρό εξωτερικές πιέσεις, δ) διατρέπονται από σύγκρουση δύο φύλων, ε) έχουν πίεση στα πνεύματα και έμφαση των κινήτρων γοήτρου. Υπάρχει, όμως, και μια διαφορά, ότι στη Ν. Γουινέα επικρατεί η εξαγορά της νύφης και στην Αμαζόνα η προσφορά υπηρεσιών του γαμπρού στον πεθερό.

Άλλη μορφή είναι ο κανιβαλισμός:

Κανιβαλισμός είναι η ανθρωποφαγία, το 16^ο αιώνα, οι δουλέμποροι και οι Ιησουίτες διέδωσαν το χαρακτηρισμό του κανιβαλισμού για όλους τους Ινδιάνους της Ν. Αμερικής και στη συνέχεια ο χαρακτηρισμός επικράτησε για πολλές ακέφαλες κοινωνίες.

Ο κανιβαλισμός έχει πολλές σημασίες, η πιο πιθανή είναι η έκφραση αποστροφής για τον άλλον ανάλογη με του ρατσισμού: κτήνη, σατανιστές, μανιακοί.

Σύμφωνα με την εθνογραφία, πολλές κοινωνικές ομάδες κατηγορούν τις άλλες για κανιβαλισμό μόνο και μόνο από εχθρότητα. Υπάρχουν αρκετά παραδείγματα που μαρτυρούν τέτοια συμπεριφορά.

“Τον 20^ο αιώνα Χριστιανός και ειδωλολάτρης αλληλοκατηγορούνταν για ανθρωποφαγία, ο πολιτισμός μας απέδωσε κατά καιρούς τον κανιβαλισμό και στους Τούρκους, στους Εβραίους – ότι πίνουν το αίμα των παιδιών των Χριστιανών – και στους καθολικούς, που τους κατηγόρησαν οι προτεστάντες για κανιβαλισμό τη Νύχτα του Αγίου Βαρθολομαίου”(Δημητρίου, 2003, σ.99)

Το ζήτημα του κανιβαλισμού δεν εξαντλείται με την αλλόττητα, στο παρελθόν υπήρξαν περιστατικά κανιβαλισμού και στην κοινωνία μας:στις μεγάλες επιδημίες στα στρατόπεδα των Ναζί, στην αποικιοκρατία, σε ναυάγια και σε ανάλογες περιστάσεις.

Διαφορετικός είναι ο φαντασιακός κανιβαλισμός, ο οποίος έχει δώσει τροφή σε αρκετούς μύθους όπως αυτός του λυκανθρώπου, του δράκουλα κ.α., τέτοιου είδους μύθοι έγιναν μέσο εκφοβισμού και λειτουργούν ιδεολογικά μεταφέροντας το κακό σε εξωπραγματικό ή, απλώς, καλλιεργώντας το φόβο. Συμπερασματικά, ούτε οι μύθοι αποτελούν απλή μορφή ψυχαγωγίας ούτε η αποστροφή του άλλου συνιστά ιδεολογική απόκρουση της βίας και τα δύο εξυπηρετούν τον έλεγχο της ελίτ πάνω στους υπηκόους της. Είναι μορφές έμμεσης βίας και εξυπηρετούν την εξουσία για την διατήρηση του δέους.

Κανιβαλισμός δεν έχει παρατηρηθεί στις κυνηγοτροφοσυλλεκτικές κοινωνίες οπότε ενισχύεται η άποψη ότι κατά κύριο λόγο εμφανίζεται στις ακέφαλες κοινωνίες ως ταφικό έθιμο αλλά και σε περιόδους κρίσης τον διακρίνουμε σε δύο μορφές: i) τον εξωκανιβαλισμό ως ακραία μορφή αγριότητας και ii) τον ενδοκανιβαλισμό ως τελετουργικό κανιβαλισμό, ως ταφικό έθιμο να τρώγεται ο νεκρός από τους οικείους του.

Συγκεκριμένα, για τον ενδοκανιβαλισμό υπάρχουν μαρτυρίες ότι

στη Ν. Αμερική οι Άτσι έτρωγαν τους νεκρούς με την αιτιολογία ότι οι ψυχές των νεκρών είναι επικίνδυνες. Άλλοι, πίστευαν ότι με το φάγωμα του νεκρού ενσωμάτωναν τις ικανότητές του. Αφήνοντας τις αρχαϊζουσες κοινωνίες, μια σύγχρονη μορφή – προϊόν της βιοιατρικής – είναι ο νεοκανιβαλισμός που διαμορφώνεται από το διεθνές εμπόριο μεταμόσχευσης οργάνων. Μέσα από την επιδίωξη του κέρδους, τα ανθρώπινα όργανα χάνουν την κοινωνική αξία του “δωρισμού” και γίνονται εμπορεύματα.

“Το διεθνές εμπόριο οργάνων του σώματος όχι μόνο διεξάγεται πολλές φορές παράνομα ή με άσκηση πολιτικής βίας εις βάρος των αντιφρονούντων, όπως στη χούντα της Βραζιλίας και στο απαρχαίντ της Ν. Αφρικής, αλλά, γενικώς, η φυσιολογική ροή του γίνεται από τους φτωχούς και τις γυναίκες προς τους πλούσιους – το 85% των μεταμοσχεύσεων καρδιάς γίνονται σε λευκούς – και επιπλέον μετατρέπει την οδύνη του φτωχού σε ευκαιρία επιβίωσης δεδομένου ότι στην Ινδία πωλούν το νεφρό τους για να προικίσουν την κόρη τους.

Οι πράξεις κανιβαλισμού που αναφέρονται στην εποχή μας διαφέρουν από τον τελετουργικό κανιβαλισμό των απλών κοινωνιών γιατί βρίσκονται έξω από κάθε θεσμικό πλαίσιο”(Δημητρίου, 2003, σ. 102)

β. Κοινωνίες με συγκεντρωτική εξουσία

Η συγκεντρωτική εξουσία έφερε στο προσκήνιο δύο νέα στοιχεία βίας, τον πόλεμο και τα βασανιστήρια.

“ ΠΟΛΕΜΟΣ ΠΑΝΤΩΝ ΠΑΤΗΡ”

“Ο πόλεμος είναι ένοπλος αγώνας στον οποίο καταφεύγουν τα κράτη για να υπερασπίσουν τα δικαιώματα ή τα συμφέροντά τους, όταν τα ειρηνικά μέσα έχουν αποδειχθεί ανώφελα. Παρόμοια σύγκρουση μπορεί να γίνει και μεταξύ αντιθέτων μερίδων του ίδιου λαού και τότε πρόκειται για εμφύλιο πόλεμο. Ανάλογα με το γεωφυσικό περιβάλλον στο οποίο συγκρούονται οι αντίπαλες δυνάμεις, ο πόλεμος διακρίνεται σε χερσαίο, ναυτικό και αεροπορικό.

Οι αρχαιότεροι στρατιωτικοί οργανισμοί ήταν των Αιγυπτίων, των Ασσυροβαβυλωνίων και των Περσών. Στους στρατούς των λαών αυτών σημαντικότερο ρόλο έπαιξε το πεζικό, συχνά ενισχυμένο με άρματα. Όσον αφορά στην Αρχαία Ελλάδα η στρατιωτική υπηρεσία ήταν υποχρεωτική και τυπική οργάνωση του πεζικού ήταν η φάλαγγα που πολεμούσε σε συμπαγή σχηματισμό. Και στους Ρωμαίους, επίσης, η στρατιωτική υπηρεσία ήταν υποχρεωτική και βάση της οργανώσεως του στρατού ήταν η λεγεώνα που παρατασσόταν για τη μάχη σε τρεις σειρές, οι οποίες δρούσαν συντονισμένα κατά διαφορετικό τρόπο”.

(Εγκυκλοπαίδεια Δομή, 1982,σ. 1002)

Ο πόλεμος διαφέρει σε βασικά σημεία από την αντεκδίκηση και την επιδρομή. Ανήκει σε κοινωνίες με ανώτερη γεωργική και βιομηχανική οργάνωση και με συγκεντρωτική εξουσία. Από τα πρώτα βασίλεια μέχρι και σήμερα παρουσιάζει μεταβολές i) στην τεχνολογία: οχυρές πόλεις και τείχη, πυροβόλα όπλα, αεροπορία, πύραυλοι κ.α. για παράδειγμα στα δύο πρώτα χρόνια του Β΄ Παγκόσμιου πολέμου οι Γερμανοί χρησιμοποίησαν μάζες αρμάτων μάχης, προστατευόμενες από μονάδες μηχανοκίνητου πεζικού που προήλαυναν γρήγορα και σε σύντομο χρονικό διάστημα, εξουδετέρωναν τις εχθρικές δυνάμεις: αυτός ήταν ο λεγόμενος "πόλεμος αστραπή". Στο τέλος του πολέμου χρησιμοποιήθηκαν τα πρώτα τηλεκατευθυνόμενα όπλα και τελικά η ατομική βόμβα. ii) στη μορφή του πλεονάσματος: εργατικά χέρια, πρώτες ύλες, εργασιακή εκμετάλλευση της γης, αγορές κ.α.. Παρόλ' αυτά, διαπιστώνονται γενικά χαρακτηριστικά και τάσεις. Αλλάζει, άρδην, η στρατιωτική οργάνωση επειδή η σύγκρουση αποβλέπει στην καθυπόταξη του αντιπάλου και στην κατάκτηση της χώρας του.

Συνεπάγεται ότι ο πόλεμος εξελίχθηκε παράλληλα με την τεχνική ανάπτυξη και το περιβάλλον, η στρατιωτική τέχνη διαίρειται σε οργανική, στρατηγική, τακτική και επιμελητεία. Δεν ενδιαφέρουν οι γυναίκες αλλά, κυρίως, οι άνδρες παραγωγοί γι' αυτό δεν τους σκοτώνουν αλλά τους υποδηλώνουν ως εργατικά χέρια.

ΔΟΥΛΕΙΑ

"Είναι η κατάσταση στην οποία βρίσκεται ο δούλος, δηλαδή ένα πρόσωπο που έχει στερηθεί την ελευθερία του και που θεωρείται από νομική άποψη ως ατομική ιδιοκτησία και συνεπώς υπόκειται στη θέληση και στην αυθαιρεσία του κυρίου.

Ιστορικά, η δουλεία γεννήθηκε από τον κατακερματισμό των πρωτόγονων κοινοκτητικών κοινωνιών, όταν οι αγώνες μεταξύ των αντιπάλων φυλών οδήγησαν στην υποδούλωση των νικημένων, τους οποίους οι νικητές απασχολούσαν στις αγροτικές εργασίες.

Αργότερα, με βάση τον κώδικα του Χαμουραμί η δουλεία επεκτάθηκε και στους αναξιόχρεους οφειλέτες και στις οικογένειές τους, αλλά συγχρόνως καθορίστηκαν μερικά δικαιώματα των δούλων όπως η δυνατότητα να παντρευτούν ελεύθερες, να έχουν δική τους ιδιοκτησία και να κάνουν εμπόριο. Στην Παλαιστίνη ο δούλος – αν και Εβραίος – μπορούσε να ανακτήσει την ελευθερία του μετά από έξι χρόνια εργασίας ή σε περίπτωση υπερβολικών και εξακολουθητικών κακομεταχειρίσεων. Στην Αίγυπτο, η συγκέντρωση των γαιών στα χέρια των Φαραώ και η υποταγή των μαζών σε αυστηρή πειθαρχία εμπόδισαν τη διάδοση του φαινομένου σε ευρεία κλίμακα και γι' αυτό η δουλεία είχε μικρή σημασία για την οικονομία της χώρας". (Υvon, 1988, σ. 64)

Στην Ελλάδα των ομηρικών χρόνων η δουλεία ήταν περιορισμένη στις γυναίκες που εκτελούσαν οικιακές εργασίες και συγχρόνως ήταν υποχρεωμένες να είναι και ερωμένες του κυρίου τους και στους δούλους που εργάζονταν στους αγρούς. Στην κλασική εποχή, οι δούλοι προέρχονταν από αιχμαλωσία που μπορεί να ήταν συνέπεια ενός ανεπιτυχούς πολέμου, το ίδιο αντιμετώπισε και ο Πλάτων όταν σε κάποιο του ταξίδι αιχμαλωτίστηκε από πειρατές και πουλήθηκε ως δούλος στην Αίγινα. Το εμπόριο των δούλων ακολουθούσε σχεδόν τις ίδιες διαδικασίες με το εμπόριο ενός οποιουδήποτε άλλου προϊόντος. Ο δούλος ανέβαινε στο λίκνο πώλησης εκθειάζε τα προσόντα και τις ικανότητες του. Ήταν όμως, υποχρεωμένος από το νόμο να προειδοποιεί τον αγοραστή για τα αφανή ελαττώματα.

Στις περισσότερες ελληνικές πόλεις, παρατηρείται διαφοροποίηση ως προς τη θέση που είχαν οι δούλοι. Εκείνοι που εργάζονταν στα μεταλλεία ή στους χειρόμυλους, η ζωή ήταν αξιολύπητη. Σε καλύτερη μοίρα βρίσκονταν οι τεχνίτες, οι αγρότες αλλά κυρίως αυτοί που είχαν υψηλή εξειδίκευση π.χ. ζωγράφοι. Στην καλύτερη θέση βρίσκονταν οι δημόσιοι δούλοι όπως και εκείνοι που εργάζονταν ανεξάρτητα καταβάλλοντας στον κύριο τους μια εισφορά. Στην κατηγορία αυτή ανήκαν, κυρίως δούλοι που ασχολούνταν με το εμπόριο ή με τραπεζικές εργασίες. Οι δημόσιοι δούλοι ανήκαν στην πόλη και πολλάκις ασκούσαν καθήκοντα γραφέων αλλά, κυρίως, απασχολούνταν στα δημόσια έργα ως εργάτες, πολλούς από αυτούς, στην Αθήνα, εργάστηκαν στην κατασκευή των έργων στην Ακρόπολη την εποχή του Περικλή.

Ήταν μεγάλη πλειοψηφία των περιπτώσεων, ο δούλος ήταν εξαρτημένος από έναν ιδιοκτήτη που έφερε την ειδική ονομασία του κυρίου (δεσπότη) και μπορούσε να είναι οποιοδήποτε ελεύθερο άτομο πολίτης καθώς και ξένος κάτοικος στην πόλη με λίγο ή προσωρινή ιδιότητα, δηλαδή, εγγεγραμμένοι ή όχι στον κατάλογο των μετοίκων. Ένα πολύ μικρό στρώμα "δημόσιων" δούλων ήταν, όπως μπορούσε να είναι και κάθε κινητό ή ακίνητο αγαθό, ιδιοκτησία του δήμου, που ασκούσε επάνω συλλογικά τα ίδια δικαιώματα με έναν ιδιώτη ιδιοκτήτη. Ο Αθηναίος δούλος ήταν ο ίδιος αντικείμενο ιδιοκτησίας ούτε καν επάνω στο κομπόδεμα που του επέτρεπαν συχνά να μαζεύει, αλλά δεν μπορούσε να το διαθέτει δίχως τη συγκατάθεση του κυρίου του. Από πολλές άλλες απόψεις ήταν απογυμνωμένος επίσης από κάθε νομική προσωπικότητα. Έτσι η οικογένεια του, που δεν υπήρχε από τα πράγματα ήταν συχνά ανεκτή, αλλά δεν είχε καμιά νομική υπόσταση και ο κύριος μπορούσε να τη διαλύσει οποιαδήποτε στιγμή. Ακόμη, δεν εμφανιζόταν σε κανένα επίσημο μητρώο, εκτός από τους καταλόγους περιουσιακών στοιχείων. Με αυτή την έννοια, ήταν μέσα στην πόλη ένας "απόλυτος ξένος". Σ' αυτό υπήρχαν, ωστόσο, μερικά όρια (τουλάχιστον θεωρητικά). Αλλά ήταν ριζωμένα στο αρχαίο οικογενειακό δίκαιο, που αναγνώριζε στο δούλο,

ως υπηρέτη, μια εμβρυώδη προσωπικότητα ως ανθρώπινη ύπαρξη τελετουργικά συνδεδεμένη με το σπίτι του κυρίου του. Εκεί έπαιρνε καινούργιο όνομα, τον υποδέχονταν όπως την καινούργια σύζυγο με μια σπονδή από καρύδια και φρούτα, σύμβολα ευμάρειας και συμμετείχε στη λατρεία των οικογενειακών Θεών. Άλλα όρια, πάλι, στηρίζονταν στη φροντίδα της κοινότητας να μην επισύρει την οργή της θεότητας με πράξεις προσβλητικές (ύβρεις), όπως ο ευνουχισμός ή τα αδικαιολόγητα χτυπήματα και τραυματισμοί. Μ' αυτό τον τρόπο ο δούλος μπορούσε να απολαμβάνει μερικές προσωπικές εγγυήσεις, ενώ ταυτόχρονα του επέβαλλαν ως αντάλλαγμα το καθήκον να προστατεύει την ομάδα όπου ανήκε. Αν ήταν ελληνικής καταγωγής, διατηρούσε, επίσης μερικά θρησκευτικά προνόμια, όπως να μυείται στα Ελευσίνα μυστήρια". (Υνον, 1988, σ. 64)

Οι Ρωμαίοι τον 3^ο π.Χ. αιώνα άρχισαν να χρησιμοποιούν μεγάλες μάζες δούλων για τις αγροτικές εργασίες στα λατιφούντια. Η εκστρατεία των Ρωμαίων, στη Γαλλία απέφερε μισό εκατομμύριο δούλους. "Τους έκλειναν αλυσοδεμένους σε υπόγεια δεσμοτήρια ή τους έβαζαν να δουλεύουν σε μεταλλεία. Για μέτρα ασφαλείας, φορούσαν αλυσίδες και σιδερένια κολάρα. Απαγορευόταν να παντρεύονται και ο κύριός τους είχε το δικαίωμα ζωής και θανάτου ώστε μπορούσε να τους σκοτώσει σε συμπόσιο για διασκέδαση των φίλων. Όσους φυγάδες τους ξανάπιαναν, τους θανάτωναν με βασανιστήρια. Η εκτέλεση τους γινόταν με μαρτυρική ανασταύρωση". (Δημητρίου, 2003, σ. 132). Στην γνωστότερη αιματηρή εξέγερση με αρχηγό τον Σπάρτακο (73-71 π.Χ.) σκότωσαν με ανασταύρωση 6.000 δούλους και τους άφησαν στα όρνεα.

Η κατάργηση της δουλείας έστω κι αν είναι θεωρητική, έγινε εφικτή χάρη στην τεχνολογία που επινόηση ένα πολύ πιο πειθήνιο εργαλείο από το σκλάβο, τη μηχανή. Αυτό είχε ως συνέπεια να περιοριστεί η φυσική βία στην εργασία, καθώς και σε άλλους τομείς.

γ. Το σύγχρονο κράτος.

"ΒΑΣΙΚΟΙ ΟΡΟΙ ΚΑΙ ΓΝΩΡΙΣΜΑΤΑ ΤΟΥ ΣΥΓΧΡΟΝΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ ΕΙΝΑΙ":

❖ Το καθορισμένο έδαφος, με αυστηρά σύνορα, τα οποία χωρίζουν το εσωτερικό, ως σφαίρα νομικών και στρατιωτικών υποχρεώσεων από το εξωτερικό, ως ενδεχόμενο πεδίο πολέμου. Κάθε κράτος αποτελεί στρατιωτικό οργανισμό.

❖ Η ενιαία γλώσσα που σε συνδυασμό με τη φιλολογία και τον τύπο συνέβαλε στην ιδέα της ομοιογενούς κουλτούρας και στην παραγωγή "φαντασιακών κοινοτήτων" με τη βοήθεια των διανοουμένων.

❖ Η προβολή της κοινής καταγωγής και του ιστορικού παρελθόντος, που ενισχύεται από την αρχαιολογία, τα μουσεία και από την καθιέρωση της θητείας τον 19^ο αιώνα.

- ❖ Η ιδεολογία του εθνικισμού, ως αίσθημα κοινής μοίρας, ταυτότητας, συμβόλων και πίστεων στην υπέρτατη αξία της πατρίδας σε συνάρτηση με το χωρισμό της εκκλησίας από το κράτος και με τη νεωτερικότητα. Πριν το σύγχρονο κράτος, σε πολλές περιοχές π.χ. στην Κεντρική Ασία, δεν υπήρχαν ονομασίες των εθνοτήτων.
- ❖ Η θραύση των δεσμών μεταξύ πόλης και υπαίθρου, με την υπόταξη της δεύτερης στην πρώτη και την ταξική διάκριση σε αστούς και αγρότες.
- ❖ Η διασφάλιση κοινών οικονομικών σχέσεων και ενιαίας ελεύθερης αγοράς στο εσωτερικό των συνόρων, αφ' ενός και η επέκταση του εμπορίου στο εξωτερικό αφετέρου.
- ❖ Η εκβιομηχάνιση ως όρος της ανάπτυξης του, που συνδέεται με την αναζήτηση ξένης αγοράς και ξένων πεδίων επένδυσης με αποτέλεσμα τον πόλεμο / διεθνοποίηση.
- ❖ Η μονοπώληση της βίας διαμέσου της γραφειοκρατίας και του ενιαίου συστήματος νόμων". (Δημητρίου, 2003, σ. 153)

ΣΩΦΡΟΝΙΣΤΙΚΗ ΒΙΑ

Φυλακή και βία συνδέονται στενά μεταξύ τους και αλληλοεπηρεάζονται έντονα ως προς την εκάστοτε μορφή και την υφή τους. Στην προκειμένη δεν θα αναφερθούμε στην ανάλυση της μικροκοινωνίας της φυλακής αλλά στην εξέταση των ειδικότερων μορφών με τις οποίες εκδηλώνεται η (ατομική ή ομαδική) βία στις φυλακές και των παραγόντων στους οποίους μπορεί να αποδοθεί η ανάπτυξη και εκδήλωση της.

Αναφερόμενοι, στις μορφές σωφρονιστικής βίας, "η ΑΤΟΜΙΚΗ ασκείται, κυρίως, εναντίον συγκρατούμενων και μπορεί να είναι είτε "προγραμματική" δηλαδή προσχεδιασμένη για την πραγμάτωση ενός σκοπού, είτε "δηλωτική " δηλαδή άσκοπη και απροσχεδιαστη, κατατείνουσα απλώς στην εκτόνωση ή την ικανοποίηση κάποιας εσωτερικής ανάγκης. Για παράδειγμα η βία που ασκείται από έναν κρατούμενο στον άλλον για εκβίαση ή για είσπραξη κάποιου χρέους είναι "προγραμματική", ενώ εκείνη που προκύπτει ως αποτέλεσμα κάποιας αψιθυμικής κατάστασης είναι "δηλωτική". Ουσιαστικά, οι δύο αυτές μορφές βίας ως τρόπο άσκησης έχουν την (κατά)πιεστική ανάγκη του κρατουμένου να αποκτήσει κύρος μέσα στη φυλακή" (Κουράκης, 1991, σ. 11). Συνήθως η ατομική βία στις φυλακές ασκείται – κατά κύριο λόγο – για διαμάχες, για προβολή της τιμής, σε σεξουαλικές επιθέσεις και σε πιέσεις για απόσπαση περιουσιακών αγαθών. Μικρότερης σημασίας επιθέσεις εμφανίζονται για ρατσιστικούς λόγους και αντεκδικήσεις για παλαιότερες προσβολές. Η περίπτωση, βέβαια, της βίας μέσα στις

φυλακές, αναζωπυρώνεται και από την εξάρτηση βλαβερών ουσιών (ναρκωτικά) τα οποία επιφορτίζουν την, ήδη, βίατη ατμόσφαιρα.

Παράγοντες που ευνοούν την ατομική βία είναι:

“Η γειννίαση ή συγκατοίκηση πιθανών θυμάτων με θύτες, η έλλειψη ενδιαφέροντος των αρμοδίων να επιλύσουν τις διαφορές κρατουμένων ή να αποτρέψουν εξαρχής τις αντεγκλήσεις (π.χ. απαγορεύοντας τα προσβλητική παρωνύμια μεταξύ των κρατουμένων, η ανεπαρκής επιτήρηση της συμπεριφοράς των ταραξιών κρατουμένων και γενικότερα η λειτουργική αποδιοργάνωση της φυλακής, έχοντας ως αποτέλεσμα τη σύσταση συμμοριών και υλικών από επίφοβους κρατουμένους” (Κουράκης, 1991, σ. 12)

Στον αντίποδα της ατομικής βίας βρίσκεται η ΟΜΑΔΙΚΗ η οποία έχει ορισμένα χαρακτηριστικά που την διαφοροποιούν από την ατομική.

Πρώτον, υπόκειται στις επιδράσεις της λεγόμενης ψυχολογίας του πλήθους. Αυτοί που συμμετέχουν σ’ένα πλήθος είναι αναγκαίο να συμπεριφέρονται με κάποιο είδος επικοινωνίας, ιδεών και αισθημάτων μεταξύ του πλήθους να ενεργούν σαν ένας άνθρωπος. Παρουσιάζουν, δηλαδή, μια ομοιογένεια στις ιδέες, τις πεποιθήσεις, τη δράση και τα συναισθήματά τους. Επιπλέον εμφανίζουν μια έντονη συναισθηματική ένταση που φτάνει τα όρια της υστερίας. Μέσα σε αυτά τα πλαίσια το άτομο νιώθει ισχυρό και ικανό για κάθε ενέργεια αφενός γιατί μέσα στην ανωνυμία του, οι ενέργειες του χάνονται στο πλήθος και αφετέρου έχει την αίσθηση ότι προστατεύεται. Οι εκδηλώσεις βίας αποτελούν ένα συνηθισμένο φαινόμενο της ψυχολογίας του πλήθους πολύ περισσότερο όταν το άτομο αισθάνεται καταπιεσμένο “μην έχοντας να χάσει τίποτε άλλο παρά μόνο τις αλυσίδες του”.

Δεύτερον, η ομαδική βία – σε σύγκριση με την ατομική – στρέφεται, κυρίως, εναντίον του προσωπικού και των εγκαταστάσεων της φυλακής και όχι κατά άλλων συγκρατουμένων εκτός και αν πρόκειται για συγκρούσεις μεταξύ των “συμμοριών” της φυλακής. Η ατομική βία εμφανίζεται ως πράξη απελπισίας και ξεσπάσματος και είναι, συνήθως, μη προσχεδιασμένη.

“Στην ομαδική βία υποβόσκει ένα γενικό κλίμα δυσαρέσκειας που οφείλεται στα “δεινά της φυλάκισης” (στερήσεις ελευθερίας, υλικών αγαθών, ετεροφυλικών σχέσεων, αισθήματος αυτοσεβασμού και ασφάλειας) αποτελούν συχνά την διαμόρφωση ευνοϊκού εδάφους για την ανάπτυξη ομαδικής βίας. Ωστόσο, όλη αυτή η ψυχολογική επιβάρυνση των κρατουμένων αν και δημιουργεί φορτισμένη ατμόσφαιρα στη φυλακή δεν είναι αναγκαίο ούτε ικανή για πρόκληση ομαδικής βίας, εκτός αν φθάσει σε αφόρητη ένταση και συνυπάρξει με καταστάσεις όπως η διοικητική δυσλειτουργία.

ΒΑΣΑΝΙΣΤΗΡΙΑ

“Ο όρος βασανιστήρια σημαίνει κάθε πράξη με την οποία προκαλούνται οξύτατοι πόνοι, σωματικοί ή ψυχικοί και επιβάλλονται σκόπιμα σε ένα άτομο ή από τρίτο πληροφοριών ή ομολογιών, ως ποινή για πράξη δική του ή τρίτου προσώπου για να το εκφοβίσουν ή να ασκήσουν πίεση πάνω του ή πάνω σε τρίτο πρόσωπο ή με κάθε άλλο κίνητρο θεμελιωμένο σε μια οποιαδήποτε από όργανο δημόσιας αρχής ή άλλο πρόσωπο με επίσημη ιδιότητα ή με παρακίνηση ή συναίνεσή του ρητή ή σιωπηρή”. (Le Monde, 7 Φεβρουαρίου 1985, σ. 1,31), (Σιμόπουλος, 1987, σ. 10)

“Οι βασικές αιτίες των βασανισμών και των ωμοτήτων είναι οι ίδιες, παραλλάζουν μόνο από εποχή σε εποχή.

➤ Ο πόλεμος και η επιθυμία του νικητή να αχρηστεύσει τους αιχμαλώτους καθιστώντας τους ακίνδυνους για πάντα – με αποκοπή του χεριού που κρατάει το όπλο ή των γεννητικών οργάνων. Η απόσπαση πληροφοριών για το εχθρικό στρατόπεδο – ο ανακρινόμενος πρέπει να ομολογήσει ή να πεθάνει.

➤ Θρησκευτικοί λόγοι. Από την αυγή της ιστορίας, σε όλους τους πολιτισμούς, οι αιματηρές τελετουργίες και οι βασανιστικές θανατώσεις αποτελούν αναγκαίες θυσίες για κατευνασμό των θεϊκών δυνάμεων. Οι Θεοί διψούν, για εξιλέωση, για εξαγορά της εύνοιάς τους, χρειάζονται ανθρωποθυσίες.

➤ Η Μαγεία, που επιβάλλει αιματηρές τελετουργίες για την προστασία της φυλής. Έγκυες γυναίκες ξεκοιλιάζονται και αφαιρούνται τα έμβρυα, αποκόπτονται τα γεννητικά μόρια εύρωστων νέων για Παρασκευή αλοιφών, καταποτιών και φυλαχτών.

➤ Η μύηση των νέων με εθελοντικούς βασανισμούς.

➤ Τα κοινωνικά ήθη που καθιερώνουν χειρουργικές επεμβάσεις και ακρωτηριασμούς στα αναπαραγωγικά όργανα αγοριών και κοριτσιών.

➤ Ριζική προστασία της ομάδας και σεβασμός προς το θεϊκό στοιχείο. Αποκοπή των χεριών του κλέφτη για να μη ξανακλέψει – και δεν ξανακλέβει. Αποκοπή της γλώσσας του βλάστημου για να μην ξαναβλαστημήσει τα θεία – και δεν ξαναβλαστημάει, μεγαλοφώνος τουλάχιστον.

➤ Απονομή της δικαιοσύνης. Το έγκλημα πρέπει να παταχθεί, ο εγκληματίας πρέπει να τιμωρηθεί. Τα βασανιστήρια θεωρούνται το πιο πρόσφορο μέσο για την ανακάλυψη της ενοχής όταν δεν υπάρχουν μάρτυρες.

➤ Η εξουσία καταφεύγει στα βασανιστήρια για την προστασία της “έννομης τάξης” και της “κρατικής ασφάλειας” αλλά και για την παράνομη διακίνηση του αυταρχισμού της.

➤ Ωφελμιστικού λόγου. Βασανιστήρια για απόσπαση χρημάτων (ληστές, πειρατές). “Κατασκευή” ανάπηρων παιδιών – τεράτων για οικονομική εκμετάλλευση (επαγγελματική επαιτεία) ή κερδοσκοπικά θεάματα.

➤ “Δήθεν” επιστημονικοί λόγοι. Πειράματα πολυώδυνα² που προκαλούν αναπηρίες και βασανιστικό θάνατο σε κρατούμενους.

²Εξεταστική επιτροπή του Αμερικανικού Κογκρέσου κατέθεσε στη Βουλή των Αντιπροσώπων του Οκτωβρίου του 1986, στοιχεία που αποκαλύπτουν και καταγγέλλουν ότι επί τρεις δεκαετίες χρησιμοποιούνται άστεγοι, ψυχοπαθείς, γέροντες και φυλακισμένοι εν μέρει εν αγνοία τους, ως πειραματόζωα για μελέτη των συνεπειών της πυρηνικής ακτινοβολίας. Η επιτροπή συγκρίνει αυτές τις έρευνες με τα παρανοϊκά πειράματα των Χιτλερικών σε κρατούμενους. (Είδηση στη γερμανική εφημερίδα *Die Zeit*, 31 Οκτωβρίου 1986, σ. 1 με τίτλο *Unwürdig*)

➤ Αλλά και βασανιστήρια χωρίς φανερές αιτίες και συγκεκριμένες επιδιώξεις. Βασανιστήρια για ανομολόγητους σκοπούς από παρορμήσεις σύμφυτες στην ανθρώπινη υπόσταση, από σαδισμό και διαστροφή”. (Σιμόπουλος, 1987, σ. 20)

Ωστόσο η σκληρή ανάμνηση τους έχει αποτυπωθεί με ένα χαρακτηριστικό για κάθε εποχή, τον αποτυμπανισμό για την Αρχαία Ελλάδα, την ανασταύρωση για τη Ρώμη, τον τροχισμό για τον Μεσαίωνα, για τους Τούρκους το παλούκωμα και για την Δύση το ηλεκτροσόκ. (Δημητρίου, 2003).

Βρίθει η αρχαία ελληνική μυθολογία από αναφορές βασανιστηρίων, αγριότητες και θηριωδίες θεών και ημίθεων και αυτό δείχνει την αρχαιότητά τους.

Ένα πολύ γνωστό παράδειγμα – σε όλους – είναι ο Προμηθέας Δεσμώτης: ο Προμηθέας όταν έφερε αντίρρηση στον Δία ο οποίος έστειλε για τιμωρία τον Προμηθέα – τον Ήφαιστο με εντολή να αλυσοδέσει τον Προμηθέα στον Καύκασο όπου κάθε μέρα για αιώνες, ένας αετός θα τρώει το συκώτι του, το οποίο, αδιάκοπα, ανανεώνεται. Άλλο παράδειγμα η Αθηνά έγδαρε τον γίγαντα Παλλάντα και χρησιμοποίησε το δέρμα του ως ένδυμα. Έναν άλλο γίγαντα, τον Μαρσύα, έγδαρε ο Απόλλων μόλις τον νίκησε σε μουσική μονομαχία. Ο Κρόνος έκοψε με δρεπάνι τα γεννητικά μέρη του πατέρα του, Ουρανού. Οι κόρες του Δαναού που σκότωναν τους άντρες τους την πρώτη νύχτα του γάμου τιμωρήθηκαν να κουβαλούν αιωνίως, νερό με κόσκινο σε τρύπιο πιθάρι.

“Οι κατάδικοι στην Αθήνα των κλασσικών χρόνων θανατώνονταν με κώνειο, αποτυμπανισμό κατάλευση και κατακρήμνιση.

✓ Η πρώτη μέθοδος προοριζόταν για τους θανατοποινίτες ελεύθερους πολίτες και χάριζε όπως βεβαιώνει ο Πλάτων, που περιγράφει το τέλος του Σωκράτη, ανώδυνο θάνατο. Η θανάτωση με κώνειο πρωτοεμφανίστηκε στα τέλη του Ε΄ αιώνα επί Τυραννίας των Τριάκοντα. Στη σύσταση και τις ιδιότητες του αναφέρονται πολλοί αρχαίοι συγγραφείς. Περιέχει πέντε αλκαλοειδή και προκαλεί γενική παράλυση και θάνατο.

✓ Η δεύτερη μέθοδος στην Αθήνα των κλασσικών χρόνων ήταν ο μυστηριώδης αποτυμπανισμός. Βασανισμός άγριος και θάνατος αποτρόπαιος. Η εκτέλεση του κατάδικου γινόταν με το "τύμπανο" που κατά την αρχαιότητα σήμαινε όργανο ή το ξύλο με το οποίο κρούεται καθώς και το ρόπαλο που χρησιμοποιούταν για την εκτέλεση καταδίκου. Τυμπανίζω: δέρνω αγρίως. Αποτυμπανίζω: ξυλοκοπώ μέχρι θανάτου.

Τρεις μνείες έχουν αναφερθεί για το πώς θανατώνονταν οι κατάδικοι.

1. Ο κατάδικος θανατώνονταν δεμένος ή καθισμένος στο "τύμπανον", όργανο ξύλινο.
2. Η εκτέλεση γινόταν με πλήγματα τύμπανου δηλαδή με το ρόπαλο.
3. Ο κατάδικος προσδενόταν στο "τύμπανον" και αφηνόταν εκεί σε αργό και αγωνιώδη θάνατο.

Αυτό το τέλος επιφυλασσόταν σε όσους καταδικάζονταν για ιεροσυλία, προδοσία και διάφορα άλλα βαριά εγκλήματα όπως η ανθρωποκτονία και ο ανδραποδισμός. Αποτυμπανίζονταν, όμως, και κλέφτες τοιχωρύχοι και λωποδύτες. Σε αποτυμπανισμό, καταδικάζονταν όχι μόνο δούλοι αλλά και ελεύθεροι πολίτες.

✓ Η τρίτη μέθοδος βασανιστικών εκτελέσεων στην Αρχαία Ελλάδα ήταν η "κατάλευσις" ή το "κατάλευσμα*", η συντριβή της κεφαλής με λιθοβολισμό, π.χ. θανάτωσαν τον Αριστοτέλη με λιθοβολισμό.

✓ Η τέταρτη μέθοδος βασανιστικών τελέσεων στην ελληνική αρχαιότητα ήταν ο "κατακρημισμός". Ο κατάδικος γκρεμιζόταν ζωντανός σε βάραθρο. Στην Αθήνα, το βάραθρο του βασανιστικού θανάτου, που λεγόταν επίσης "όρυγμα" και "χάσμα φρεατωδές" βρισκόταν κοντά στην κατοικία του δημίου* στα βορεινά του λόφου των Νυμφών όπου το σημερινό Αστεροσκοπείο. Αποτελούσε πρόσθετος κολασμός που ακολουθούσε τον αποτυμπανισμό. Κατά το ψήφισμα του Κανωνού γκρεμίζονταν στο βάραθρο ζωντανοί όσοι επιβουλευόνταν τη δημοκρατία. (Σιμόπουλος, 1987).

Επίσης, οι Σπαρτιάτες ή Λακεδαιμόνιοι έριχναν στον Καιάδα τους εγκληματίες, τους αιχμαλώτους πολέμου, τους ιερόσυλους, τους προδότες και τα καχεκτικά βρέφη. Εκεί ρίχτηκε ζωντανός από τους Σπαρτιάτες και ο Αριστομένης μαζί με 50 Μεσσήνιους αιχμαλώτους

κατά τη διάρκεια του Β΄ Μεσσηνιακού Πολέμου. Ο κατακρημνισμός, όμως δεν ήταν σπαρτιατική επινοήση. Εφαρμοζόταν στην Αθήνα, στην Κόρινθο, στους Δελφούς, στη Θεσσαλία οι λεγόμενοι Κόρακες και στα λατομεία των Συρακουσών”(Γεωτρόπιο, 2004).

**καταλεύω σημαίνει λιθοβολώ αλλά και στέλνω στα μεταλλεία για καταναγκαστικά έργα.*

**δήμιος αυτός που ανήκει στο δήμο. Άλλη ονομασία “ο επί του ορύγματος” αυτός που γκρέμιζε τους μελλοθάνατους στο βάραθρο. Ο δήμιος βασάνιζε άλλοτε μόνος και άλλοτε με βοηθούς που ονομάζονταν “παραστάται” ή “υπηρέται των ένδεκα”.*

Τα βασανιστήρια στον αρχαίο ελληνικό κόσμο γίνονταν άλλοτε ως ποινή και παρεπόμενο ποινής και άλλοτε για την απόσπαση πληροφοριών ή ομολογιών από κρατουμένους.

Άλλες βασανιστικές μέθοδοι ήταν ο καταποντισμός ο οποίος εφαρμοζόταν για διάφορα εγκλήματα όπως, προδοσία, ανθρωποκτονία. Άλλη μέθοδος υπήρξε, ο καταποντισμός ο οποίος εφαρμοζόταν, κυρίως, στις εκστρατείες. Η εκτέλεση του κατάδικου γινόταν με ομαδική ρίψη ακοντίων εναντίον του.

Όσον αφορά στα βασανιστήρια στη Ρωμαϊκή Αρένα στους σκληροτράχηλους πρώτους Χριστιανούς εφαρμόζονταν οι μέθοδοι και χρησιμοποιούνταν τα όργανα βασανισμού που συνηθίζονταν για τους δούλους και ό,τι η φαντασία των δημίων επινοούσε.

1. Ανηλεής δαρμός με ραβδιά και μεταλλοφόρα μαστίγια.
2. Ακρωτηριασμός μύτης, αφτιών, χεριών, ποδιών, γλώσσας και γεννητικών μορίων αλλά και των τενόντων και των νεύρων για ισόβια αναπηρία.
3. Εκτύφλωση με μυτερά καλάμια, εξόρυξη των βολβών και καυτηριασμός των πληγών ύστερα από τον εξομματισμό με πυρακτωμένο σίδηρο.
4. Θανάτωση στην πυρά και βασανιστήρια κάθε λογής με φωτιά.
5. Σταύρωση με καρφιά, στρέβλωση, σύνθλιψη των μελών, συντριβή των οστών και των αρθρώσεων με πέτρες.
6. Βορά στα θηρία.
7. Λιθοβολισμός μέχρι θανάτου.
8. Διοβελισμός, παλούκωμα δηλαδή.
9. Κατακρήμνιση από στέγη κτίσματος.
10. Εγκλεισμός του μελλοθανάτου σε βοϊδοτόμαρο.
11. Ξερίζωμα δοντιών και συντριβή της γνάθου.
12. Διασφεντόνηση
13. Διαπομπεύσεις και κακοποιήσεις στους δρόμους από τον ερεθισμένο όχλο.
14. Σεξουαλικά βασανιστήρια. Βιασμοί και παράδοση παρθένων σε μονομάχους της ρωμαϊκής αρένας”(Σιμόπουλος, 1987, σ. 311).

Τώρα, όσον αφορά στα βασανιστήρια στον Μεσαίωνα, η Ιερά Εξέταση, δημιουργήθηκε για να καταπολεμήσει τις εθνικές και θρησκευτικές μειονότητες που η Εκκλησία της Ρώμης και οι ηγεμονεύοντες πρίγκιπες της Ευρώπης θεωρούσαν επικίνδυνες για τη δίδυμη εξουσία, νομική και εκκλησιαστική, για την κοινωνική, δηλαδή, οικονομική και πολιτική κυριαρχία.

Οι κυριότεροι τρόποι βασανισμού στη μεσαιωνική Ευρώπη ήταν πέντε.

1. Ο Σχοινισμός. Το θύμα, με τα χέρια και τα πόδια δεμένα μαζί πίσω στη ράχη υψώνονταν με τη βοήθεια τροχαλίας και αφήνονταν απότομα να πέσει καταγής.
2. Το "πουλάρι". Ήταν ένα είδος τριγωνικής σκάρας πάνω στην οποία ξάπλωναν το θύμα με δεμένα χέρια και πόδια στους καρπούς και τα σφυρά. Σ' αυτή τη θέση έσφιγγαν τα μέλη με σκοινιά ή τα τέντωναν με κοχλίες και βιδολόγους ως την εξάρθρωση.
3. Τα αναμμένα κάρβουνα. Άλειφαν τα πόδια του θύματος με λίπος και τα ζύγωναν στη θράκα.
4. Τα ξυλοπάπουτσα. Στερέωναν γύρω – γύρω στις κνήμες μακρόστενα ξύλινα "πηχάκια" από τα γόνατα ως τα πέλματα παράλληλα στο πόδι και τα τύλιγαν σφιχτά με σκοινιά. Ύστερα, οι δήμιοι, έμπηγαν διαδοχικά στα διάκενα μικρές σφήνες με τη βοήθεια σφυριού προκαλώντας αφόρητους πόνους. Μαρτύριο, που αν δεν ήταν θανάσιμο προκαλούσε, συνήθως, αθεράπευτη χωλότητα.
5. Το μαρτύριο του νερού. Με χωνί, έχωναν νερό στο στόμα του οριζοντιωμένου και ακινητοποιημένου θύματος. Προηγούμενος, έσφιγγαν τη μύτη του για να εμποδίζουν την αναπνοή. Η πνιγμονή προκαλούσε βίαιους και επώδυνους σπασμούς.

Οι καθιερωμένες βασανιστικές θανατώσεις ήταν δύο:

➤ Η πυρά (για αιρετικούς και μάγισσες) που σκόρπιζε τρόμο σε ολόκληρη την Ευρώπη από τον ΙΓ' αιώνα ως τα τέλη του ΙΖ'. Η πιο βάρβαρη εφαρμογή συνηθιζόταν στην Ολλανδία. Το θύμα καιγόταν δεμένο σε στύλο αλυσίδα – μέση, χέρια, πόδια, λαιμός – ή καθισμένο σε σκαμνί ανάμεσα σε φρύγανα και άλλα εύφλεκτα υλικά. Γενικά, η θανάτωση στην πυρά αποτελούσε την εφιαλτικότερη τιμωρία επειδή συνεπέφερε ολοκληρωτική εξαφάνιση.

➤ Ο τροχός, το φρικαλότερο μεσαιωνικό βασανιστήριο. Χρησιμοποιούσαν δύο είδη τροχών, α) τον κινητό και β) τον ακίνητο. Ο κινητός ήταν ένας κοινός τροχός αμαξιού, οποιουδήποτε αμεταχείριστος, με μεταλλική στεφάνη.

Οι δήμιοι γύμωναν τον μελλοθάνατο, τον ξάπλωναν καταγής, τον ακινητοποιούσαν δένοντας χέρια και πόδια σε πασσάλους και

τοποθετούσαν κάτω από τα μέλη του, κατά διαστήματα, κομμάτια ξύλου, ώστε να μην αγγίζει το κορμί το χώμα. Ύστερα ανασήκωναν τον βαρύ τροχό και τον άφηναν να καταπέσει διαδοχικά πρώτα στα πόδια, "από κάτω προς τα πάνω" όπως έλεγαν. Σε κάθε χτύπημα συντρίβονταν τα οστά στα κενά των ξύλινων υποστηριγμάτων. Τα χτυπήματα με τον τροχό συνεχίζονταν στη λεκάνη και στο θώρακα ως τη θανάτωση του κατάδικου. Στην ποινή του τροχού υποβάλλονταν φονιάδες, ληστές, πατροκτόνοι και γενικά όσοι καταδικάζονταν για ειδεχθή εγκλήματα.

Ο ακίνητος τροχός βασανισμού ήταν ειδικής κατασκευής μεγάλου μεγέθους στηνόταν όρθιος και περιστρεφόταν σε άξονα. Το θύμα δενόταν ύπτιο πάνω στη στεφάνη. Κατά την κίνηση του τροχού το σώμα περνούσε πάνω από αναμμένα κάρβουνα, από ακιδωτές επιφάνειες που ξέσκιζαν και αποσπούσαν τις σάρκες ή από ξύλινα εμπόδια που συμπιέζαν τα μέλη συνθλίβοντάς τα και συντρίβοντας τα κόκαλα.

Αναφέρονται, επίσης, βασανιστικές θανατώσεις με ψήσιμο στη σχάρα, με πριόνισμα, σύνθλιψη σε πρέσα και εντοιχισμό". (Σιμόπουλος, 1987, σ. 320).

"Ενώ θεωρητικά και στην Αμερική η ισονομία αποτελεί θεμελιώδες δικαίωμα των πολιτών, τα στοιχεία αποδεικνύουν ακριβώς το αντίθετο : το 36% των θανατοποινιτών είναι νέγροι (αν και καταλαμβάνουν μόλις το 12% στο σύνολο του πληθυσμού) και το 82% των θανατικών ποινών που εκδόθηκαν αφορούσαν εγκλήματα με θύματα ... λευκούς, ενώ το 90% των καταδικασθέντων σε θάνατο είναι άποροι. Απόλυτο λογικό, αφού οι 1900 ώρες που χρειάζεται ο διορισμένος από τα δικαστήρια δικηγόρος σε αυτές τις δίκες αντιστοιχούν σε αμοιβή 2000\$ (ο ανειδίκευτος εργάτης παίρνει 12\$ την ώρα) και ο κατηγορούμενος έχει την υπεράσπιση τύπου «όσα πληρώνεις παίρνεις». Δηλαδή μια καταδίκη σε θάνατο! Από την άλλη, υπολογίστηκε ότι μια τέτοια διαδικασία κοστίζει στο δημόσιο 2,3 εκατ. Δολάρια, ποσό τριπλάσιο από όσο θα χρειαζόταν για μία 40ετή κράτηση σε φυλακές υψίστης ασφαλείας!" (Εψιλον, τεύχος 701, 19 Σεπτεμβρίου 2004).

"Η θανατική ποινή εφαρμόζεται σε περισσότερες από ενενήντα χώρες στον κόσμο. Συχνά επιβάλλεται και για πολιτικά εγκλήματα.

Η επιβολή και η εκτέλεση της διχάζει εδώ και αιώνες. Η συζήτηση περιστρέφεται γύρω από ένα ερώτημα: έχει το δικαίωμα η κοινωνία, στην προσπάθειά της να τιμωρήσει ή να αποτρέψει το έγκλημα, να σκοτώνει η ίδια τα μέλη της;

Εξήντα ένα μέλη του εθνικού μας κοινοβουλίου κατέθεσαν πρότασηφοράς της θανατικής ποινής. Παράλληλα άρχισε η επιχειρηματολογία για τα υπέρ και τα κατά της επαναφοράς θανατικής ποινής. Η επιβολή και εκτέλεση της θανατικής ποινής θα έχει ανατρεπτικές συνέπειες. Αυτό δε σημαίνει ότι θα σταματήσουν οι δολοφονίες, αλλά είναι αναμενόμενο ότι θα μειωθούν. Υποστηρίζεται ότι

οι δολοφονίες, αστυνομικών στις ΗΠΑ είναι ελάχιστες διότι είναι βέβαιο ότι ο δολοφόνος αστυνομικού στις ΗΠΑ, σίγουρα και σύντομα, θα βράζει στα καζάνια της κόλασης, είτε καταδικαστεί από δικαστήριο είτε όχι. Επίσης ο καθ. Α. Λονέρδος αναφέρει ότι στη Γαλλία, στο διάστημα 1970-1980, προ της κατάργησης της θανατικής ποινής, έγιναν πέντε δολοφονίες ανηλίκων, ενώ μετά την κατάργηση, στο διάστημα 1984-1993, οι δολοφονίες ανηλίκων αυξήθηκαν σε ογδόντα τέσσερις, δηλαδή αυξήθηκαν κατά δεκαεφτά φορές. Έχει αποδειχθεί ότι οι δολοφόνοι που δεν εκτελέστηκαν μετά την καταδίκη τους επανέλαβαν το έγκλημα μέσα στη φυλακή ή έξω. Είναι γνωστή η περίπτωση του Τζάκ Άμποτ, συγγραφέα του έργου *In the Belly of the Beast* και δολοφόνου όπου είχε εγκλεισθεί για τον πρώτο φόνο.

Η ποινή δεν επιβάλλεται μόνο για να αποτρέψει την επανάληψη της πράξης, αλλά ταυτόχρονα για να αποδοθεί δικαιοσύνη και να αποκατασταθεί η ισορροπία στη ψυχή όσων υπέφεραν από το έγκλημα. Σε πολλές περιπτώσεις μόνο η θανατική ποινή μπορεί να αποδώσει δικαιοσύνη.

Από την άλλη πλευρά, υπάρχουν δυο σοβαρά επιχειρήματα για την κατάργηση της θανατικής ποινής, γενικά, και συνεπώς τη μη επαναφορά της στην πατρίδα μας.

Το πρώτο επιχειρήμα είναι ότι υπάρχει πάντα το ενδεχόμενο δικαστικής πλάνης και συνεπώς η δυνατότητα επιβολής θανατικής ποινής αποτελεί έναν επικίνδυνο μηχανισμό νόμιμης εκτέλεσης αθώων. Το επιχειρήμα αυτό είναι πράγματι πολύ ισχυρό. Υπάρχουν όμως αντεπιχειρήματα, όπως π.χ. ότι σε πολλές περιπτώσεις ο δολοφόνος ομολογεί ή ότι υπάρχουν αδιάσειστα και επιστημονικώς αδιάψευστα στοιχεία ή ακόμη ότι μπορεί να απαιτείται η παρέλευση εύλογου χρόνου μεταξύ καταδίκης και εκτέλεσης.

Το δεύτερο επιχειρήμα υπέρ της μη επαναφοράς της θανατικής ποινής είναι ότι η θεσμοθέτηση του θανάτου αποτελεί αδιανόητη, για την εποχή μας, προσβολή του πολιτισμού. Είναι φυσικό και αναμενόμενο οι άνθρωποι να πεθαίνουν λόγω γήρατος, λόγω ασθενειών ή εξαιτίας ατυχημάτων, αλλά είναι παράλογο για μία κοινωνία, ως συλλογική οντότητα, να θεσμοθετεί τον θάνατο. Μια απάντηση στο επιχειρήμα αυτό είναι ότι η κοινωνία οφείλει να προστατεύει τα μέλη της ακόμα και όταν αυτό απαιτεί το θάνατο ορισμένων, και κυρίως όταν οι εγκληματίες, ηθικοί και φυσικοί αυτουργοί, είναι σε πλήρη γνώση του τι κάνουν, όταν σχεδιάζουν και εκτελούν εν ψυχρώ τις εγκληματικές πράξεις τους σε βάρος ανύποπτων, αδύναμων, ανηλίκων και απροστάτευτων ατόμων.

Ο κάθε πολίτης μπορεί μόνος του να σταθμίσει τα παραπάνω αλλά και πρόσθετα επιχειρήματα και να πάρει θέση στο ζήτημα της επαναφοράς ή μη της θανατικής ποινής". (Θ. Π. Λιανός, εφημ. Το Βήμα, 30 Νοέμβρης 1997).

Πρώτη θεσμική κατάργηση των βασανιστηρίων πραγματοποιείται στη Σουηδία το 1734. Από το 189 κράτη – μέλη του ΟΗΕ, τα 129 έχουν υπογράψει την απαγόρευση τους, αλλά περισσότερα από 111 την παραβιάζουν.

Η ΒΙΑ ΤΩΝ Μ.Μ.Ε

«Όπως έχει προσφυώς λεχθεί για να "πουλήσει" μια είδηση στο κοινό των Μ.Μ.Ε. θα πρέπει να περιέχει «... αίμα (δηλαδή βία), στέμμα (δηλαδή αναφορά σε προσωπικότητες) και σπέρμα (δηλαδή σεξ)...» (Τσουραμάνης, 2003)

Με την υπερβολική προβολή της βίας από τα Μ.Μ.Ε. έχουμε ως, δυσμενές, αποτέλεσμα το ζήτημα της βίας να κλιμακώνεται ευκολότερα στη ζωή μας καθώς και η σημασία της με ιδιαίτερη επίπτωση στα παιδιά. Σκοπός τους, είναι η αύξηση της θεαματικότητάς τους γι' αυτό το λόγο έχει τάση να αναμεταδίδει μια είδηση "κραυγαλέα" ώστε να μπορεί να αποκωδικοποιηθεί αυτή από μιας ευρείας κλίμακας κοινό (μορφωμένοι / αμόρφωτοι, μικροί / μεγάλοι, ώριμα / ανώριμα άτομα κ.λ.π.).

Μπορούμε να πούμε ότι η προβολή σκηνών βίας συντελεί στη διάδοση της βίας ή στην καλλιέργεια εγκληματικής ψυχολογίας; Εάν κρίνουμε από την κατηγορία θεατών που προαναφέραμε η κάθε μια, αντιδρά στα έργα βίας με τον δικό της τρόπο, με προδιαμορφωμένα κριτήρια. Όσοι μεγαλώνουν σε περιβάλλοντα που αξιολογούν την βιολογική δύναμη και την χρήση της σαν αντρικό και ανδροπρεπές στοιχείο ενισχύονται στην άποψή τους αυτή, όταν παρακολουθούν έργα βίας και εγκλήματος. Εθίζονται επίσης με την ιδέα ότι μπορεί κανείς να ληστεύει ή να σκοτώνει τους άλλους, αρκεί να διαφεύγει τη σύλληψη. Η εγκληματικότητα φαίνεται σε ορισμένους σαν ένας τρόπος ζωής, που μπορεί κανείς να τον ακολουθήσει. Ο εγκληματίας δεν είναι ένας απεχθής τύπος. Μερικοί θαυμάζουν τους εγκληματίες. Κάτω από ορισμένες συνθήκες μπορεί και να τους μιμηθούν. Πολλοί ανήλικοι έχουν εγκληματήσει μιμούμενοι εγκλήματα που είδαν στην τηλεόραση.

Ο θεατής βλέπει βέβαια παθητικά όλα αυτά τα πράγματα, συμμετέχει όμως συναισθηματικά. Ας μην υποστηριχθεί ότι από τέτοιες ιστορίες (που υποτίθεται ότι ανταποκρίνονται σε γενικές γραμμές σε γεγονότα της πραγματικής ζωής) είναι δυνατό να βγουν χρήσιμα συμπεράσματα ή διδάγματα και μάλιστα το δίδαγμα ότι τελικά οι εγκληματίες συλλαμβάνονται . Ο θεατής, όπως και ο εγκληματίας, κάνει μερικές φορές τη σκέψη: αν δεν έκανε αυτό ή εκείνο το λάθος, θα γλίτωνε τη σύλληψη, θα πετύχαιναν τα σχέδιά του. Είναι δυνατό να παρακολουθεί κάποιος κάθε μέρα αστυνομικά έργα, χωρίς να υπάρχει κανένας κίνδυνος μήπως γίνει εγκληματίας. Όσοι όμως έχουν βίαιη ιδιοσυγκρασία ή επιθετικές τάσεις θα τις καλλιεργήσουν βλέποντας τέτοια έργα. Θα δούνε επίσης δυνατότητες που υπάρχουν για την

εκδήλωση τέτοιων τάσεων και προπάντων θα πεισθούν ότι τέτοια γεγονότα γίνονται στην πραγματική ζωή. Γιατί να μη συμμετάσχει και ο ίδιος ενεργά στο παιχνίδι; Ο θεατής δεν καταλαβαίνει την θεατρική ή κινηματογραφική ψευδαίσθηση. Ταυτίζει αυτό που βλέπει με την πραγματικότητα. Άλλωστε μερικά έργα εμφανίζονται ως μια κατά προσέγγιση αναπαράσταση πραγματικών γεγονότων". (Γκίκα, 1994, σ. 42)

"Ορισμένοι υποστηρίζουν πράγματι, ότι τα Μ.Μ.Ε. είτε αμβλύνουν την ευαισθησία του ανθρώπου σε θέματα βίας και άρα τον εξοικειώνουν στην ιδέα της, είτε επίσης τον διερεθίζουν στη διάπραξη βιαιοτήτων μέσα από μια διαδικασία μάθησης και μιμητισμού"(Κουράκης, 1991,σ. 64)

Χαρακτηριστικά παγκόσμια παραδείγματα, οι δολοφονίες μικρών παιδιών από συμμαθητές τους με έντονο το στοιχείο της ανηλικότητας (10 – 12 ετών).

Τα πρόσφατα παραδείγματα των ανωτέρω γεγονότων ιδίως σε δημοτικά σχολεία των Η.Π.Α επιτείνουν το αδιαμφισβήτητο γεγονός της αμβλυνσης ευαισθησίας του ανθρώπου και κυρίως, των ανηλικών σε θέματα βίας αλλά ταυτόχρονα και την πεποίθηση ότι οι ίδιοι ανήλικοι δράστες έχουν κάνει "απόκτημα" τη βία (μάθηση) την οποία εξωτερικεύουν όπως την βλέπουν ιδιαίτερα στα προγράμματα των τηλεοπτικών σταθμών (μιμητισμός). Ένα πρόσθετο στοιχείο που έχει αποκτήσει με "απίθανες" καρικατούρες που κάθε άλλο παρά απευθύνονται από τις αντίστοιχες των παραμυθιών του Disney.

"Τα Μ.Μ.Ε δεν θα έδιναν τέτοια θέση στη βία εάν εξαιτίας της τρόμος προκαλούσε μία αντίδραση αποστροφής ή ακόμα, άφηνε αδιάφορο το κοινό. Δύο αποκτήσεις του κοινού "σπρώχνουν" τα μέσα ενημέρωσης η μία, να κάνει με κάθε τρόπο απολογισμό της βίας η άλλα, επιπλέον, να προτιμά προνομιακά ορισμένες ειδήσεις βίας εις βάρος άλλων ειδήσεων. Χωρίς να αγαπούν την βία αντιθέτως, συχνά μισώντας την, οι αναγνώστες, ακροατές και τηλεθεατές θέλουν να πληροφορηθούν. Η βία είναι ένα από τα συνθετικά στοιχεία της επικαιρότητας. Είναι ένα δεινό. Οι διαθέσεις του κοινού, οδηγούν τα Μ.Μ.Ε να δίνουν προνομιακή προτίμηση σε ορισμένα γεγονότα βίας, εγκληματικά ή όχι, εις βάρος άλλων ειδήσεων. Σε όλα τα Μ.Μ.Ε, η επιλογή γίνεται λαμβάνοντας υπόψη την "δημοσιογραφική αξία" των πολυάριθμων ειδήσεων που έχουν ληφθεί, δηλαδή την αξία τους σε συνάρτηση με την περιέργεια του κοινού. Οι γεννήσεις, οι αρρώστιες, τα δυστυχήματα, οι θάνατοι, οι διενέξεις και οι κλοπές αναπαράγονται καθημερινά. Η αναφορά όλων αυτών κάθε μέρα θα ήταν αδύνατη". 9 Zeaute, 1991, σ. 67).

Η αλήθεια είναι πως δεν μπορούμε να ξεφύγουμε από το καθημερινό θέαμα που παίζεται μπροστά στα μάτια μας γιατί δεν μπορούμε πια να ζήσουμε χωρίς τα Μ.Μ.Ε που μας τα παρουσιάζουν.

Πεινάμε και διψάμε για ειδήσεις. Η αναγκαιότητα να είμαστε ενήμεροι της επικαιρότητας έχει γίνει εντερική για τα περισσότερα μέλη των δυτικών κοινωνιών.

Εκτός από την περίοδο των διακοπών, κατά τη διάρκεια των οποίων ένας ικανός αριθμός αποβάλλει το δηλητήριο των Μ.Μ.Ε, στους περισσότερους από εμάς δεν μας αρέσει να ξεκινάμε ούτε να τελειώνουμε την 24ωρη ημέρα μας ανενημέρωτοι για το τι έχει συμβεί.

Εξάλλου, η κοινωνία μας δεν αποτολμά να μας εμποδίσει τελείως να μάθουμε τι συνέβη.

Η μεγαλύτερη διαφορά από τις κοινωνίες των παρελθόντων αιώνων όσον αφορά ότι μαζική ενημέρωση δεν είναι – παρ’ ότι επήλθε ραγδαία – η τεχνολογία. Απλώς, βρίσκεται στην ύπαρξη μιας βασικής ανάγκης του ανθρώπου να παραμείνει διαρκώς ενημερωμένος για ό,τι συμβαίνει στον κόσμο. Αυτή η ανάγκη συνάμα μας καθιστά και μάρτυρες παρευρισκόμενοι στη βία του θεάματος.

“Δεν βρισκόμαστε, ακόμα, παρά στο οχυρό, όχι στο δοκάρι. Η ιδεολογία της βίας που μας αλλοιώνει είναι από πολλές απόψεις διαφορετική από τις ολοκληρωτικές ιδεολογίες που μας έδωσαν λαβή στις πιο αχαλίνωτες φασιστικές και ναζιστικές προπαγάνδες. Εξαρτάται από εμάς να εμποδίσουμε την ψυχολογική δηλητηρίαση να περάσει από το άχυρο στο κλαδί, στο δέντρο, στη σανίδα και τελικά στο δοκάρι. Πρέπει, όμως, εγκαίρως, να δούμε το οχυρό”. (Zeute, 1991, σ. 70).

Τέλος τα θεάματα της βίας και του εγκλήματος είναι δυνατό να επηρεάσουν άτομα ανήλικα και ανώριμα, να τα οδηγήσουν χωρίς συνείδηση ευθύνης σε εγκληματικές πράξεις. Τα άτομα αυτά σύμφωνα με όσα βλέπουν σχηματίζουν την πεποίθηση ότι έχουν φυσικό δικαίωμα να κάνουν έγκλημα, μιμούνται αυτό που βλέπουν στην τηλεόραση και το θεωρούν φυσικό να το μιμηθούν. Καταλαβαίνουν τα άτομα αυτά ότι για να κάνουν μιαν εγκληματική πράξη, χρειάζεται η ανάλογη σωματική δύναμη. Δεν έχουν λοιπόν παρά να διαλέξουν για θύματα τους μικρότερα και πιο αδύνατα παιδιά.

ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑ.

Η έκρηξη της πολιτικής βίας, που δεσπόζει, όχι μόνο στην Ελλάδα, αλλά και σε ολόκληρο τον κόσμο είναι γνωστή, διεθνώς, ως τρομοκρατία.

«Το φαινόμενο της βίας και της τρομοκρατίας αποτελεί ένα πολύ σοβαρό ζήτημα – πρόβλημα αφού για πρώτη φορά από το 1974 παρουσιάζει μια σειρά από νέα στοιχεία.

Βέβαια, η μάλιστα της βίας και η αθέατη τρομοκρατία – ελληνοκίνητη ή όχι – δεν αποτελούν μεμονωμένα φαινόμενα που εκδηλώθηκαν αποκλειστικά στη χώρα μας. Είναι γνωστό ότι τέτοια κρούσματα που εκδηλώνονται και με τη μορφή της βίας και μάλιστα σε

οξύτερο τόνο, υπάρχουν και αναπτύσσονται και σε άλλες μορφές του κόσμου.

Θεωρείται μάλιστα ότι αυτή η κατάσταση αποτελεί πανευρωπαϊκή επιδημία και παρουσιάζει κάποια έξαρση και στη χώρα μας σήμερα». (Κωστόπουλος, 1986, σ. 168)

“Η τρομοκρατία, παραπέρα, μπορεί να εκδηλώνεται στο εσωτερικό μιας χώρας, οπότε κάνουμε λόγο για εγχώρια τρομοκρατία ή να έχει διεθνή χαρακτήρα οπότε κάνουμε λόγο για διεθνή τρομοκρατία”. (Τσουραμάνης, 2003, σ. 168)

“Η σύγχρονη τρομοκρατία στη χώρα μας εμφανίζεται μετά τη μεταπολίτευση του 1974. Έτσι μέχρι σήμερα έχουν εμφανιστεί περισσότερες από 100 τρομοκρατικές οργανώσεις και ομάδες, οι οποίες έχουν κάνει δολοφονίες, ληστείες τραπεζών και κλοπές στρατιωτικού υλικού ενώ ακόμη έχουν προκαλέσει σωματικές βλάβες σε άτομα και υλικές ζημιές σε κτίρια και σε αυτοκίνητα, με την τοποθέτηση αυτοσχέδιων εκρηκτικών και εμπρηστικών μηχανισμών.

Στις τρομοκρατικές αυτές οργανώσεις και ομάδες μπορούμε να περιλάβουμε ανάμεσα σε άλλες: τον ΕΛΑ, την Ε.Ο 17 Νοέμβρη, τον Ιούνη 1978, τη 1^η Μάη, την Αντικρατική Πάλη, την Επαναστατική Αλληλεγγύη, τους Επαναστατικούς Πυρήνες, την Ε.Ο Χρ. Κασσίμης, τις Ομάδες Λαϊκής Αντίστασης, το Λαϊκό Αγώνα, τον Αυτόνομο Αντιεξουσιαστικό Πυρήνα κ.α.

Από τις τρομοκρατικές αυτές οργανώσεις εκείνη που κατατάραξε την ελληνική κοινωνία με την αιματηρή και βίαιη δράση της για 27 περίπου χρόνια, είναι αναμφισβήτητα η « Ε.Ο 17 Νοέμβρη». (Τσουραμάνης, 2003, σ. 168).

Όσον αφορά στο χαρακτήρα της διεθνούς τρομοκρατίας έχει παρατηρηθεί πως υποστηρίζεται ενεργά ή τουλάχιστον ενθαρρύνεται από τις κυβερνήσεις ορισμένων χωρών. Τέτοιες χώρες οι ΗΠΑ θεωρούν σήμερα(2002) τη Βόρεια Κορέα, το Σουδάν και το Ιράν. Οι χώρες αυτές πιστεύεται πως παρέχουν κάθε είδους διευκολύνσεις σε τρομοκρατικές ομάδες. Οι διευκολύνσεις αυτές αφορούν την προμήθεια τους με όπλα και πλαστά ταξιδιωτικά έγγραφα, την εκπαίδευση των μελών τους, την παροχή τεχνογνωσίας καθώς και την δυνατότητα να διατηρούν κρησφύγετα στα εδάφη τους. Αυτού του είδους η τρομοκρατία δηλαδή η υποστηριζόμενη από κυβερνήσεις αποτελεί μια καινοτομία στην παγκόσμια σκηνή και στο χώρο των διεθνών σχέσεων.

Η τρομοκρατία γενικά, αποτελεί μια ξεχωριστή μορφή βίας επειδή ο έλεγχος της είναι ιδιαίτερα δύσκολος. Από την άλλη πλευρά δεν μπορούμε να παραβλέψουμε το γεγονός ότι η αιτιολογική της βάση στηρίζεται συνήθως, σε κάποια αδικία, την οποία οι τρομοκράτες επιχειρούν να “διορθώσουν”.

Αυτό τους κάνει να εμφανίζονται σαν αγνοί ιδεολόγοι, με συνέπεια να υπάρχουν αρκετά άτομα στο ευρύ κοινό, που αποδέχονται σιωπηλά τις πράξεις τους (συμπαθώντας). (Τσουραμάνης, 2003, σ. 168)

“Κάθε κοινωνία βέβαια, προσπαθεί να προστατεύσει τον εαυτό της από τα χτυπήματα της τρομοκρατίας. Τα χτυπήματα αυτά, μπορούν να συμβούν στους περισσότερους όπως, π.χ. μέσα σε ένα μέσο μεταφοράς την ώρα που αυτό κινείται, σε ένα εστιατόριο την ώρα που οι πελάτες του τρώνε ή στο δρόμο όταν πολλοί άνθρωποι πηγαίνουν στη δουλειά τους. Η τρομοκρατία μπορεί να χτυπήσει παντού και οποιαδήποτε ώρα του 24ώρου και γι’ αυτό είναι πάρα πολύ δύσκολη η πρόβλεψη των στόχων της, για να ληφθούν τα κατάλληλα προληπτικά μέτρα. Η αντιμετώπισή της προϋποθέτει και λόγω του διεθνικού της χαρακτήρα, τη διακρατική συνεργασία. Με τον τρόπο αυτό μπορούν να ληφθούν μέτρα όσο το δυνατό ευρύτερης αποδοχής, που αφενός μεν θα είναι αποτελεσματικό, αφετέρου δεν θα παραβιάζουν τα ατομικά δικαιώματα και τις ελευθερίες των πολιτών”. (Τσουραμάνης, 2003, σ. 170)

ΚΡΑΤΙΚΗ ΒΙΑ

“Η κοινωνική βία εκδηλώνεται σε περιόδους μεγάλων κοινωνικών εξεγέρσεων και αποτελεί στρατηγική επιλογή μιας επαναστατικής διαδικασίας, που είναι το μέσο και ο σκοπός για την πραγμάτωση του μετασχηματισμού μιας χώρας. Για παράδειγμα, ο Μάης 1968 κα εκφράζει σ’ ένα βαθμό αυτή τη μορφή της μαζικής βίας”. (Κωστόπουλος, 1968)

Ένα ιδιόμορφο στοιχείο της κρατικής βίας είναι εκείνο το οποίο καθιέρωσαν μεγάλοι της ανθρωπότητας λόγω χάρη ο Φίλιππος Β’ της Γαλλίας ο οποίος εξουδετέρωνε τους πολιτικούς και οικονομικούς αντιπάλους με πολύ “κομπσό” τρόπο. Η Μεγάλη Αικατερίνη της Ρωσίας αφού προφυλάκιζε τους πολιτικούς αντιπάλους ενόψει δήθεν αποφυλακιστέους τους έκανε δώρο ή ένα ζευγάρι μπότες ή ένα εξαίσιο δείπνο με μόνη διαφορά ότι οι, μεν, μπότες είχαν στο βάθος γυμνά καρφιά με δηλητήριο το, δε, γεύμα περιείχε θραύσματα διαμαντιών, το αποτέλεσμα ίδιο : ο θάνατος του πολιτικού κρατούμενου. Ο Φίλιππος Β’ της Γαλλίας σε συνεργασία με τον πάπα της Ρώμης που ήταν ανδρίκελος προφυλάκισε πάνω από 2000 Ιππότες Ναΐτες³ ο οποίος σε ένα χρονικό διάστημα 2-6 ετών τους απαγχόνισε.

³Ιππότες Ναΐτες (1180-1220 μ.Χ) ήταν το τάγμα εκείνων των ιπποτών που προστάτευε τους Αγίους τόπους. Είχαν συγκεντρώσει τρομακτικό πλούτο και εφόδια για τους στρατιώτες – σταυροφόροι της φρουράς των Αγίων τόπων και ουσιαστικά υπήρξαν οι πρώτοι τραπεζίτες. Κυριότητα : 12.000 μεγάλα αγροκτήματα, 178 κάστρα και οχυρά αποθηκών πλοίων κ.λ.π.

4. ΑΙΤΙΑ

Κατά τη γνώμη μου τα αίτια στα οποία μπορεί να αποδοθεί η βία που παρατηρείται στις σημερινές κοινωνίες – αλλά και στο παρελθόν – είναι τα ακόλουθα:

❖ Τα πρότυπα της σύγχρονης κοινωνίας της αφθονίας και του υπερκαταναλωτισμού προβάλλουν τον πλούτο να συνυφάνεται με την επιτυχία και την ίδια ευτυχία (υλικός ευδαισισμός). Ταυτόχρονα, με τη δυνατότητα απόκτησης αγαθών έχει μια μικρή μερίδα του πληθυσμού. Η ανισομερής κατανομή του πλούτου υποχρεώνει τους ασθενείς οικονομικά να καταφεύγουν σε πράξεις βίας προκειμένου να εξασφαλίζουν την ευτυχία που αυτός ο πλούτος τους υπόσχεται.

❖ Η κοινωνία μοιάζει να αρνείται στην πλειοψηφία των μελών της την απόκτηση υλικών αγαθών που η ίδια τα έκανε να θέσουν αυτοσκοπό της ζωής τους.

❖ Το αδιέξοδο που διαφαίνεται μέσα από αυτή την παράλογη και απάνθρωπη αντίθεση καταλύει κάθε ηθική αντίσταση του ανθρώπου και τον οδηγεί σε οριακές καταστάσεις και ανεξέλεγκτες επιλογές τρόπων συμπεριφοράς.

❖ Η πολιτισμική κρίση, η υπερανάπτυξη δηλαδή του υλικότεχνικού τομέα του πολιτισμού εις βάρος του ηθικοπνευματικού, γεγονός που οφείλεται στο μοντέλο του υλιστικού τρόπου ζωής και του πνεύματος του υπερκαταναλωτισμού, προκαλεί με την σειρά της βαθύτατη ηθική κρίση.

❖ Η υποβάθμιση του παραδοσιακού πολιτισμού που σηματοδοτείται από την ταχύτατη αποικοδόμηση παραδοσιακών δομών και θεσμών αλλάζει τα δεδομένα και επηρεάζει αρνητικά τον τρόπο ζωής και σκέψης του σύγχρονου ανθρώπου, αφού αυτός χάνει τα πρότυπά του και τα σημεία αναφοράς του.

❖ Η έλλειψη μέτρου που χαρακτηρίζει τη ζωή σήμερα συντείνει κατά ένα μεγάλο ποσοστό στην εκδήλωση βίαιων πράξεων γιατί καλλιεργεί τα ανθρώπινα μίσση. Η νοσηρή βία τις περισσότερες φορές δεν περιορίζεται σε απλή εκδήλωση επιθετικής συμπεριφοράς. Η βία αποτελεί σήμερα απλά ένα βήμα μετά τη διαφωνία.

❖ Ειδικότερα η όξυνση της ανεργίας, με την οποία έρχεται αντιμέτωπος ο νέος, καθώς και όλα τα σύγχρονα κοινωνικά αδιέξοδα, τον εξοργίζουν. Την οργή του αυτή εκδηλώνει με επιθετικότητα με κάθε ευκαιρία.

❖ Τα Μ.Μ.Ε τροφοδοτούν τις συνειδήσεις με πληροφορίες για περιστατικά βίας και ειδικότερα με σκηνές βίας τις οποίες παρουσιάζουν εμφατικά, επηρεάζοντας κυρίως το πιο ευαίσθητο τμήμα του πληθυσμού, τα παιδιά, τα οποία αναπτυσσόμενα υιοθετούν ανάλογες συμπεριφορές.

- ❖ Τα λανθασμένα πρότυπα που διοχετεύονται στο κοινό από τα Μ.Μ.Ε προβάλλουν την βία σαν ένα μέσο επίλυσης διαφορών.
- ❖ Η υπέρμετρη προβολή ταινιών βίας και εγκληματικότητας θεοποιεί την βία στα μάτια των πολιτών και ιδιαίτερα των νέων και τους δημιουργεί την επιθυμία να την ακολουθήσουν προκαλώντας την τάση μιμητισμού που είναι σύμφυτη σε αυτούς.
- ❖ Η καθημερινή ζωή της κοινωνίας, όπου το άτομο έρχεται ήδη αντιμέτωπο με την βία που λαμβάνει τη μορφή του βιασμού της προσωπικής ζωής και των επιλογών που είναι εκ των πραγμάτων υποχρεωμένο να κάνει, ενισχύει τις φυσικές ροπές του ατόμου προς την βία και τον ωθεί σε πράξεις εγκληματικές, οι οποίες εκτονώνουν το αίσθημα της καταπίεσης που υφίσταται το άτομο.
- ❖ Η μηχανοποίηση και η απανθρωποποίηση του τρόπου ζωής στις σύγχρονες μεγαλουπόλεις, η ασφυκτική πίεση του χρόνου και ο συνεχής θόρυβος εξαντλούν νευρικά τον άνθρωπο και τον εξωθούν σε πράξεις παράλογες και βίαιες, ακόμα και για ασήμαντες αφορμές.
- ❖ Η τυποποίηση των ανθρώπινων σχέσεων και η έλλειψη ουσιαστικού διαλόγου οδηγούν το άτομο στην μόνωση, η οποία χαλαρώνει τον κοινωνικό ιστό και δημιουργεί πρόσφορο έδαφος για την εκδήλωση αντικοινωνικής συμπεριφοράς.
- ❖ Η πλημμυλής λειτουργία των φορέων κοινωνικοποίησης οδηγεί πολλά άτομα ήδη προβληματικά, φύσει ή θέσει, στο περιθώριο, όπου η βία αποτελεί τον μοναδικό τρόπο επιβίωσης.
- ❖ Ειδικότερα, η μαζική διαπαιδαγώγηση στο σχολείο στερεί από τα προβληματικά άτομα την ιδιαίτερη μεταχείριση που έχουν ανάγκη, με αποτέλεσμα να ενισχύεται η επιθετικότητά τους.
- ❖ Πολλές οικογένειες διατηρώντας τα κατάλοιπα αυταρχισμού και αντιμετωπίζοντας τα παιδιά σαν απλούς εκτελεστές εντολών, αφενός δε διδάσκουν την αξία και την αναγκαιότητα του διαλόγου σε αυτά, αφετέρου τους γεννούν την επιθυμία για αντίδραση σε αυτήν την καταπίεση και για μια αποκατάσταση του δικαίου στη συνείδησή τους. Επειδή πολλές φορές δεν επιτρέπεται στο παιδί να εκδηλώσει αυτήν την τάση στα πλαίσια της οικογένειας, εκτονώνει την επιθετικότητα του σε άλλους χώρους του ευρύτερου κοινωνικού περιβάλλοντος.
- ❖ Και στο προβληματικό οικογενειακό περιβάλλον (αλκοολισμός ενός γονέα, διαμάχες ανάμεσα στους γονείς) μπορεί το άτομο να γίνεται δέκτης ή θεατής βίαιων ενεργειών.
- ❖ Ο υποβαθμισμένος ρόλος του νέου στην λήψη αποφάσεων που αφορούν το μέλλον του σε πλήρη αντίφαση με την προβολή της εικόνας της νεότητας από τα Μ.Μ.Ε και τις διαφημίσεις. Ο νέος σήμερα προβάλλεται ως αυτεξούσιος αλλά στην πραγματικότητα ετεροκαθορίζεται και δε συμμετέχει ενεργά στις κοινωνικές διαδικασίες.

- ❖ Η έλλειψη αξιοκρατίας και κοινωνικής δικαιοσύνης υποθάλλει βίαια περιστατικά. Η βία αυτή στρέφεται κυρίως εναντίον της πολιτείας η οποία θεωρείται και ο κύριος υπεύθυνος.
- ❖ Η «νόμιμη», η επίσημη βία, η οποία προβάλλεται μέσα από το παγκόσμιο μοντέλο σχέσεων κράτους και αρχόμενων, υποδαυλίζει το έγκλημα, το οποίο τη μιμείται μ' έναν ακραίο τρόπο.
- ❖ Η πλημμελής λειτουργία της δικαστικής εξουσίας και οι δωροδοκίες ή οι εκβιασμοί που δέχονται οι εκπρόσωποί της οδηγούν πολλές φορές αδικημένους στην αυτοδικία και την εκδίκηση.
- ❖ Η βία αποτελεί το σημείο αναγνώρισης του φανατισμού που αποτελεί τρόπο ζωής για πολλά μέλη κοινωνικών ομάδων, για οπαδούς πολιτικών νεολαίων και θρησκευτικών αιρέσεων. Πολλές φορές τα άτομα αυτά χρησιμοποιούν βία προσπαθώντας να προαγάγουν και να επιβάλλουν τις απόψεις τους και να προωθήσουν δικαιώματα και συμφέροντα.
- ❖ Τα τεράστια πληθυσμιακά μεγέθη που διογκώθηκαν εξαιτίας της αστυφιλίας δεν είναι εύκολο να επιτηρηθούν. Η δημόσια τάξη της αστυφιλίας διασαλεύεται και απειλείται.
- ❖ Ο τρόπος με τον οποίο η πολιτεία αντιμετωπίζει σήμερα το έγκλημα συμβάλλει στη διαίωνη και αναπαραγωγή του. Η τιμωρία εμπεριέχει την εκδίκηση η οποία συνεχίζεται και μετά την αποφυλάκιση με το στιγματισμό που καθιστά μοναδική ρεαλιστική προοπτική επιβίωσης την παρανομία και την επιστροφή στα προηγούμενα στάδια.
- ❖ Ο απάνθρωπος χαρακτήρας των χωρών διαμονής των φυλακισμένων, η σωματική και ψυχολογική βία που συχνά εξασκούν οι φύλακες στους εγκλείστους και τα ναρκωτικά που υπάρχουν σε αφθονία μέσα στα σωφρονιστικά καταστήματα συντελούν στην περαιτέρω στρέβλωση της προσωπικότητας των φυλακισμένων. Έτσι, όταν αυτοί αποφυλακίζονται βρίσκονται συνήθως σε χαμηλότερο ηθικό επίπεδο απ' ό,τι πριν.

5. ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ

Η χρήση βίας είναι εξ ορισμού ασύμβατη με τον αυτοαποκαλούμενο πολιτισμένο κόσμο. Για τούτο και πρέπει αποτελεσματικά να αντιμετωπιστεί. Σαν μέτρα αντιμετώπισής της θα μπορούσαμε να προτείνουμε τα εξής:

❖ Βασικό μέλημα της πολιτείας είναι η αποτελεσματικότητα των μηχανισμών δίωξης του **εγκλήματος, η έγκαιρη** και συντονισμένη δράση τους, ώστε να απενεργοποιούν τα αντικοινωνικά στοιχεία. Το γεγονός ότι πολλές εγκληματικές πράξεις μένουν ανεξιχνίαστες ενισχύει σε επίδοξους δράστες την ψευδαίσθηση ότι η παρανομία είναι ένας τρόπος εξασφάλισης μιας εύκολης ζωής.

❖ Σημαντική βοήθεια στην καταστολή του εγκλήματος μπορεί να προσφέρει η στελέχωση των σωμάτων ασφαλείας με άριστα εκπαιδευμένο προσωπικό καθώς και οι υιοθέτηση προηγμένων τεχνικών μέσων με στόχο την εξασφάλιση της μέγιστης ακρίβειας και του μικρότερου σφάλματος στις επιχειρήσεις.

❖ Η περιφρούρηση των χώρων όπου περιορίζονται όσοι κρίνονται ένοχοι από την δικαιοσύνη πρέπει να είναι αυστηρή.

❖ Η ορθή, αντικειμενική και χωρίς προκαταλήψεις απονομή του δικαίου, ο περιορισμός στο ελάχιστο της διαφθοράς των φορέων των εξουσιών και η αποδοτικότητα του σωφρονιστικού συστήματος.

❖ Η καταστολή επιβάλλεται να εκσυγχρονιστεί απορρίπτοντας το μονοδιάστατο εκδικητικό της χαρακτήρα που αναπαράγει τη βία και το έγκλημα. Στόχος του σωφρονιστικού συστήματος δε θα πρέπει σε καμία περίπτωση να είναι η εκδίκηση του εγκληματία αλλά ο σωφρονισμός του και η ομαλή επανένταξή του στην κοινωνία και ο παραδειγματισμός των υπολοίπων. Ο δράστης είναι απαραίτητο να συνειδητοποιήσει ολόπλευρα το λάθος του. Ταυτόχρονα, βασικό είναι να προσπαθεί να αξιοποιήσει τις δυνατότητες του και να γίνει οργανικό κύτταρο της κοινωνικής και οικονομικής ζωής.

❖ Το σωφρονιστικό σύστημα, με γνώμονα το σεβασμό στην ανθρώπινη ύπαρξη, οφείλει να βελτιώσει τις συνθήκες ζωής των κρατουμένων, ώστε να δώσει σε αυτούς το έναυσμα για μια βελτίωση της θεώρησής τους για τη ζωή. Ταυτόχρονα, είναι ανάγκη να ανευρεθούν τρόποι και να δρομολογηθούν προγράμματα για τη δημιουργική αξιοποίηση του ελεύθερου χρόνου τους και των δυνατοτήτων τους. Μέσα από αυτά οι κρατούμενοι θα συνειδητοποιήσουν το λάθος τους και θα καλλιεργήσουν το ενδιαφέρον για τη ζωή.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ - ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Η βία αποτελεί την μάστιγα της εποχής μας. Για να περιοριστεί, χρειάζεται αγώνας, ατομικός, και συλλογικός, στο εσωτερικό των κρατών, αλλά και διεθνής συνεργασία.

❖ Η βία ανακυκλώνεται μέσα από τις διαπροσωπικές σχέσεις των πολιτών, πολλοί από τους οποίους μπροστά στην αδιαφορία και την ανικανότητα του κράτους να διασφαλίσει την τάξη «παίρνουν το νόμο στα χέρια τους» διαπράττοντας εγκλήματα για την θεωρούμενη αποκατάσταση της δικαιοσύνης (αυτοδικία).

❖ Προάγεται η ιδέα ότι η ανθρώπινη ζωή δεν έχει καμία αξία, ιδέα η οποία καταρρακώνει ηθικά τον άνθρωπο, τον κάνει να συγχέει τους στόχους του και να αποπροσανατολίζεται.

❖ Η αμφισβήτηση των ηθικών αξιών υποβαθμίζει το ρόλο αντίστασης οργανωμένης κοινωνίας στα φαινόμενα κοινωνικής παθογένειας και σε κάθε παραβίαση των δικαιωμάτων και των ελευθεριών της, γεγονός που δημιουργεί πρόσφορο έδαφος για την εγκαθίδρυση ολοκληρωτικών καθεστώτων.

❖ Η βία τείνει να θεωρείται φυσιολογική αντίδραση και να υιοθετείται στην καθημερινή συμπεριφορά σα μέσο επίλυσης των διαφορών μεταξύ των πολιτών. Η καθημερινή αντιμετώπιση της βίας από τους πολίτες και η αδυναμία του κράτους να την ελέγξει και να την καταστείλει κλονίζουν την εμπιστοσύνη των πολιτών απέναντι σε αυτό και τους κάνει να αμφιβάλουν για το πόσο ασφαλής είναι. Η ηθική και κοινωνική κρίση που προκαλείται είναι βαθιά και η χαλάρωση του κοινωνικού ιστού εκτεταμένη.

❖ Η έλλειψη συνεργασίας και η καχυποψία που κυριαρχούν στις σχέσεις των κοινωνικών μελών αναστέλλουν κάθε κοινωνική πρόοδο.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- 1) «Εγκυκλοπαίδεια Δομή», (1971), Αθήνα, Δομή.
- 2) Bernard L., (1984) «Εγκυκλοπαίδεια της Ελληνικής Μυθολογίας», μτφρ. Κώστα Ζαρούκ, Μέρμηγκα.
- 3) Leauté Jacques, (1991), «Η ανθρώπινη βία» μτφρ. Ηρώ – Σαγκουνίδου – Δασκαλάκη, Νομική Βιβλιοθήκη.
- 4) Γκίκας Σωκράτης, (1994), «Κοινωνικά προβλήματα», Αθήνα, Σαββάλας.
- 5) Γκίκας Σωκράτης, (1995), «Λεξικό εννοιών γενικής παιδείας», Αθήνα, Σαββάλας.
- 6) Δημητρίου Σωτήρης, (2003), «Μορφές βίας», Αθήνα, Σαββάλας.
- 7) Κιούρκτση Ελενα, «Πόσο κοστίζει η ανθρώπινη ζωή;», Εψιλον, τ. 701, 19 Σεπτεμβρίου 2004.
- 8) Κιτσάκης Κ. Αθανάσιος, (1975), «Κοινωνικά Δοκίμια», Αθήνα.
- 9) Κουράκης Ε. Νέστωρ, (1991), «Εγκληματολογικοί ορίζοντες – Θεωρία και Πρακτική της Ποινικής Καταστολής», Αθήνα – Κομοτηνή, Σάκκουλα.
- 10) Κουράκης Ε. Νέστωρ, (1991) «Εγκληματολογικοί ορίζοντες – Ειδικά Εγκληματολογικά θέματα», Αθήνα – Κομοτηνή, Σάκκουλα.
- 11) Κωστόπουλος Σωτήρης, (1986), «Η Τρομοκρατία», Κάκτου.
- 12) Λιανός Θ.Π. «Περί της θανατικής ποινής», το Βήμα, 30 Νοεμβρίου 1997.
- 13) Ματάκιας Αργύρης, (1993), «Λεξικό Εννοιών», Αθήνα, Πελεκάνος.
- 14) Σιμόπουλος Κυριάκος, (1987), «Βασανιστήρια και εξουσία», Αθήνα.
- 15) Τσουραμάνης Χρήστος, (2003), «Σύγχρονα Κοινωνικά Προβλήματα», Αθήνα, Παπαζήση.
- 16) Χατζηθωμά Π. Φώτη – Αλεφάντου Ν. Παντελή, (1993), «Λεξικό ανεπτυγμένων εννοιών Α – Δ», Θεσσαλονίκη, Φίλιππου.
- 17) Χατζηθωμά Π. Φώτη – Αλεφάντου Ν. Παντελή (1993) «Λεξικό ανεπτυγμένων εννοιών Ε – Ο», Θεσσαλονίκη, Φίλιππος.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Εικόνες βίας

